

sa veľmi podrobne zaujímal o celú situáciu na Slovensku tak s vojenských, ako i politických hľadísk, vysoko hodnotiac všetky naše politické i vojenské opatrenia, ako i Gottwalda a Fierlingera a práve došej vládnej delegácie, na čele ktorej stál min. Němec, urýchlene urobili sa prípravy, ako pomôcť Slovensku v prípade otvorenia boja za slobodu. Len čo prišli zprávy o začatom povstaní, bolo našou prvou starostou dostať sa rýchle späť, keďže hlavná úloha misie bola už splnená.

Tretieho septembra 1944 zavčas rána na jednom z letísk pri Moskve stálo pripravené úplne nové dopravné lietadlo. Bol to Douglas, ktorý mal prepraviť našu delegáciu i s ďalšími ľuďmi na povstalecké územie. Doletiac do Stanislavova toho istého dňa, čakali sme na zotmenie, aby sme mohli preletieť front a dostať sa na naše územie, súc vyzbrojení padákmi a iným materiálom. No nad Karpatami prišli sme do príšernej búrky. Letci, ktorí ručili svojimi životmi za prepravu delegácie, neriskovali ďalší let a vrátili sa späť do Stanislavova. Na druhý deň 4. septembra leteli sme až k nám za krásnej mesačnej noci a za ohňov, ktoré pozakladali po Nízkych Tatrách naši chlapci, počujúc hučať motory nášho lietadla. Keď sme preleteli Banskú Bystricu a dostali sa na Tri Duby, letište bolo už riadne osvetlené; signály boli správne, a tak letci rozhodli sa pristáť.

A tak prvé sovietske lietadlo, vezúce delegáciu SNR, pristálo o polnoci 4. septembra na povstaleckom letišti Tri Duby, vítané partizánmi, vojakmi a našimi politickými činiteľmi.

AŮD KSS Bratislava. F. 6, a. j. 148. Odpis. Strojopisný priepis.

1946, august 1. Bratislava. — Časť protokolu, spísaného s H. Höflem na Národnom súde v Bratislave, s opisom Höfleho činnosti na Slovensku od polovice septembra do konca októbra 1944.

[...]¹

V polovici septembra — o udalostiach na Slovensku som nemal ani najmenšie tušenie — dostal som telegram. Telegram mal asi nasledovné znenie (Himmlerov telegram): „Ste vymenovaný za nemeckého generála na Slovensku a veliteľa nemeckých vojsk, nasadených na podporu slovenskej vlády pre pacifikáciu (mohlo to byť aj oslobodenie) tejto krajiny. Okamžite sa osobne hláste na poľnej komandantúre, vezmite len ľahkú batožinu. Príchod usmerní osobný štáb v Berlíne. Vaším zástupcom, resp. nástupcom bude generál Querner. — Podpis: Poľná komandantúra, Himmler.“ Po doručení telegramu upovedomil som svojho pobočníka, neskoršieho majora Edlingera, a hneď na budúci deň som odcestoval do Berlína, kde som mal na večer rezervované miesta v spacom vozni do vodcovho hlavného

¹ Celá zápisnica má vyše 100 strán. Každá stránka je vlastnoručne Höflem podpísaná. Na mnohých miestach Höfle text protokolu opravil alebo doplnil. Vynechali sme prvých deväť a pol strany, kde Höfle opisuje svoje osudy a činnosť až do polovice septembra 1944.

Höfle, nar. 12. 9. 1898, zúčastnil sa už na 1. svetovej vojne a ako dôstojník z povolania bol príslušníkom stotisícovej armády, ktorú Nemecku povolili po prehratej vojne. Zúčastnil sa Hitlerovho puču v Mníchove v novembri 1923 a od toho času sa poznal s Himmlerom. Po odstránení Röhma musel 31. 7. 1934 odísť z armády a bol činný v organizácii nacistickej strany NSKK (Nationalsoz. Kraftfahrerkorps), kde dosiahol hodnosť SS gruppenführera a genpor. polície. Od 1. 7. 1943 bol na základe Himmlerovho nariadenia zaradený ako vyšší vodca SS a polície v Braunschweigu.

stanu vo východnom Prusku. Po mojom príchode ma uviedli najprv k SS obergruppenführerovi Bergerovi. Na ceste som sa dozvedel od ordonančného dôstojníka, že som bol vymenovaný za Bergerovho nástupcu. Berger a ja sme sa pozdravili, pričom mi Berger vysvetlil, že som jeho nástupcom na Slovensku, keďže on má vraj teraz iné úlohy, musí robiť prípravu na organizáciu nemeckého volksstrumu. Objasnil mi teraz po prvý raz na mape situáciu na Slovensku, podľa ktorej došlo k povstaniu proti Tisovej vláde a proti nemeckým prísunovým líniam. Veľké časti slovenskej armády sa teraz čiastočne pomocou civilného obyvateľstva usadili na strednom Slovensku, a tým veľmi vážne ohrozujú, resp. ovládajú prísunové línie pre nemeckú armádu, ktorá bojuje na východnom fronte. Toto nebezpečenstvo je vraj ešte väčšie vzhľadom na ťažké boje pri Dukelskom priesmyku. Z nemeckých síl je dosiaľ na severe nasadená pancierová divízia „Tatra“ (wehrmacht), na juhu pri Bratislave pancierový granátnický pluk „Schill“ (SS). Operácie pod ním vedie generál pancierových vojsk von Hubicki. V Bratislave je situácia v poriadku, vláda je pánom situácie, ostatne musím ešte dnes večer odcestovať, uvidím všetko na mieste, on sám vraj má ešte čosi vybaviť a dostaví sa v tom istom čase ako ja do Bratislavy. Hneď nato ma dal volať Himmler. Rozhovor s Himmlerom, ktorý bol veľmi zaneprázdnený, bol nad očakávanie mimoriadne krátky. Bol som s ním sám. Najprv sa ma spýtal, či som sa zdravotne zotavil, načo som vyhlásil, že som vo všeobecnosti operáciu už prekonal (krátko predtým som bol operovaný na ťažkú vnútornú strumu a hneď potom som mal otravu jódom). Nato mi Himmler vysvetlil, že mám na Slovensku veľmi dôležitú úlohu, lebo je ohrozený nielen front, ale aj dôležité priemyselné stredisko na Považí — Ružomberok atď. Za veľmi dôležitý považuje dobrý vzťah k štátnemu prezidentovi dr. Tisovi, ktorého si osobne veľmi váži. Ostatne je Slovensko spriatelенý štát, a nie obsadená krajina. Preto je potrebné, aby sa nemecké vojsko chovalo zvlášť nezávadne. Celú vzbúreneckú armádu a všetkých zúčastnených na povstaní treba zásadne považovať za vojnových zajatcov a okamžite odsunúť do ríše. Hneď večer nato alebo v noci som odcestoval so svojim pobočníkom majorom Edlingerom do Viedne. Ešte chcem pripomenúť, že mi pri rozhovore Berger vysvetlil, že moja taktická kompetencia je obmedzená len po stredné Slovensko včítane Brezna nad Hronom.

Do Viedne som pricestoval nadránom; po telefonickom zistení, že v tomto čase na veliteľstve vojenskej župy nemožno hovoriť so zodpovedným človekom, nevyhľadal som žiadne ďalšie spojenie. Naproti tomu som ihneď vyhľadal NSKK-obergruppenführera Seydela, ktorý bol veliteľom NSKK-obergruppe Viedeň; keďže Seydel bol mojim starým priateľom z Mníchova a taktiež starým dôstojníkom, spýtal som sa ho stručne, čo vie o vývoji na Slovensku. Seydel, ktorý, pravda, nebol informovaný o podrobnostiach, mi rozprával, že situácia v Bratislave je vraj úplne kľudná a štátny prezident dr. Tiso je pevne v sedle tejto vlády. Seydel mi tiež povedal, že sa Tiso stále teší veľkej úcte u obyvateľstva vo Viedni, najmä ako katolícky kňaz. On, Seydel, sa pozerá na celú záležitosť čisto ako na vojenský puč, na ktorom sa zúčastňuje len niekoľko ľudí. Ostatne osobne nepovažuje slovenskú mentalitu za vhodnú, aby sa veľmi starala o politické záležitosti. Tí sú vraj šťastní, keď majú v svojom štáte pokoj. Doslova kráľovsko-bavorský pokoj! Nato som sa odobral do Bratislavy, kam som svojím vozom pricestoval niekedy popoludní.

Opis situácie na Slovensku pri mojom príchode

Po politickej stránke:

Pri mojom príchode do Bratislavy som prišiel do úradnej budovy Bergerovho štábu a tam som sa aj ubytoval. Večer pricestoval Berger. Vo svojej pracovni ma krátko oboznámil so zložením vlády, že jestvuje Hlinkova strana ako hlavná štátna strana s Hlinkovou gardou, organizovanou asi v zmysle našej SA, ktorá však nemá veľký vojenský význam; že v oblastiach, ktoré oslobodili spod povstania, nemecká národná skupina sa pokúša znovu organizovať Heimatschutz, že na za-

čiatku povstania zahynul istý počet ríšskych Nemcov z diaľkového rýchlika a mnoho slovenských Nemcov v hlavných nemeckých osadách a tiež prívrženci Hlinkovej strany. V najbližších dňoch pôjde na rozlúčkové návštevy ku všetkým ministrom a k pánu štátnemu prezidentovi a pritom ma predstaví ako nového nemeckého veliteľa na Slovensku. Večer som išiel skoro spať — tak ako Berger — vzhľadom na námahu z minulých dní.

Politická a vojenská situácia pri mojom príchode

Na druhý deň predpoludním bola najprv rozprava o situácii v pracovni generála a SS obergruppenführera Bergera. Účastníci: generál pancierových vojsk von Hubicki, jeho náčelník štábu podplukovník generálneho štábu Uechtritz, tajný radca Gmelin, veliteľ pohotovostnej skupiny „H“ SS standartenführer dr. Witiska, potom ešte sám Berger s jeho pobočníkom generálporučikom zbraní SS grófom Pücklerom a ja. Vojenská situácia bola nasledovná: pancierová divízia „Tatra“ stála v priestore tesne okolo Žiliny, pancierový granátnický pluk SS „Schill“ bol v okolí Zemianskych Kostolian a ukoristil tam dosť veľký sklad pohonných látok. Teraz je potrebné sa pokúsiť obe skupiny čo najskôr spojiť. Pokiaľ ide o pomer síl vzhľadom na nepriateľa, bolo známe, že naše sily boli oveľa menšie (číselne). Výzvedná služba o nepriateľovi udáva, že stojí približne na línii Turč. Sv. Martin—Handlová—Žarnovica, a východne od tejto línie vybudoval silné, dokonca betónové postavenia. Dojem v už pacifikovaných oblastiach bol taký, že obyvateľstvo bolo kludné a pokojné; tešilo sa, že už nemusí trpieť vojenskými udalosťami, a ukázalo sa, pokiaľ ide o ubytovanie vojska a jeho stravovanie (to znamená s pozvaniami na obedy alebo večere), že je veľmi nápomocné a aj ináč všetkým možným spôsobom rado poskytlo pomoc.

Berger nezasahoval do vojenských záležitostí. Povedal len, že bol u vodcu a Hitler osobne najväčší význam kladie na odvezenie — a to čo možno najskôr — hotových výrobkov, ktoré sa nachádzajú v podniku v Ružomberku. Je to vraj moja bezprostredná úloha, keďže zbrojenie kladie na to najväčší význam. Tak isto odoslal obsah skladu s pohonnými látkami v Zemianskych Kostolianoch do ríše na rozkaz OKW. Na moju otázku, prečo sa musel poslať do ríše, keďže predsa podľa mojej mienky je majetkom Slovenska, Berger mi vysvetlil, že na rozkaz OKW všetky nástroje, potrebné na vedenie vojny atď. (tu sa myslí vedenie vojny po vojenskej stránke), ktoré sa dobývajú na povstaleckom území, zásadne sa považujú za vojnovú korisť. Finančné usporiadanie tejto záležitosti sa deje potom cez ríšsku a slovenskú vládu. To však vraj nie je mojou vecou.

Zatiaľ čo mi úloha, ako aj organizácia vojenského štábu generála von Hubického (čistý štáb wehrmachtu) boli úplne jasné, vzhľadom na Bergerov štáb mi najprv boli úplne nejasné. Videl som ihneď, že Berger sa so svojim štábom — a to ako štáb hlavného úradu SS — „prestahoval“ na Slovensko. Okrem — podľa mojej mienky — nie veľmi rozsiahlej politickej činnosti (spojenie k vláde, Hlinkovej garde, domobrane, k nemeckej národnej skupine) viedol hlavne záležitosti náčelníka hlavného úradu SS zo Slovenska. Lebo úlohy „nemeckého veliteľa“ — ako už vyjadruje jeho služobné označenie — vedenie vojenských operácií nemeckých vojsk, ako aj spoluprácu pri organizovaní „domobrany“ prevádzal predsa generál pancierových vojsk von Hubicki.

Preto som v tomto zmätku Bergerovho štábu nielenže nezbadal nijakú líniu pre jeho prítomnosť na Slovensku, keďže som až dovtedy mal len trištvrtročnú praktickú služobnú dobu ako veliteľ SS a nevyznal som sa v organizácii a úlohách hlavného úradu SS (Berger), ale rozhodol som sa odsunúť tento Bergerov štáb — pretože bol úplne zbytočný a nejasný, čo najskôr do ríše. Hoci mi Berger povedal, že časť štábu po svojom odchode ešte tu ponechá pre moju podporu, nezmenil som rozhodnutie a vyhlásil som, že s výnimkou miestneho veliteľstva SS (SS obersturmbannführer Thumsen), ktoré bolo kompetentné pre dávky, stravovanie, uby-

ovanie, dovolenku atď. pre príslušníkov SS, nič viac nepotrebujem. Ponechal som si len strážnu čatu v sile asi 20—25 mužov (včítane môjho pisára a vodiča). Nechcel som sa zafažiť zbytočným štábom, keďže mojou úlohou boli jedine vojenské otázky. Politické záležitosti boli predsa vecou nemeckého vyslanectva.

Berger mi vysvetlil, ale len stručne, pretože mal každú chvíľu iné myšlienkové pochody a povinnosti, že má veľmi dobré vzťahy k štátnemu prezidentovi dr. Jozefovi Tisovi, k ministerskému predsedovi, ktorý je zároveň ministrom zahraničných vecí a ministrom spravodlivosti, a k ostatným ministrom.

Vláda je vraj zase pánom situácie v oslobodených územiach, Bratislava samotná je absolútne kludná, neprišlo k nijakým nepokojom a obyvateľstvo nie je nijakým spôsobom na strane partizánov. Tento dojem sa mi počas celého trvania môjho pobytu v Bratislave plne potvrdil. Chodieval som napríklad viackrát týždenne, najmä v nedeľu, sám, väčšinou v civile, ale aj v uniforme bez prípravy, t. j. bez vedomia môjho pobočníka na prechádzku do mesta, bol som často pozdravovaný a nemal som pri sebe nijakých ľudí z bezpečnostnej služby alebo inú tajnú stráž. To bolo pre mňa vnútorné uspokojenie, keďže som tým mal dôkaz, že moja línia bola správna.

Ďalej tvrdil Berger, že sa doteraz všetko veľmi dobre vyvíjalo.

Zajtra urobí návštevy na rozlúčku u štátneho prezidenta a u ministrov, aby ma pri tejto príležitosti predstavil.

Jeho vzťah ku Kubalovi (HG) je vraj dobrý. Je tu vraj veľmi čulý spojovací dôstojník v osobe obersturmbannführera Nagelera, ktorý je však podriadený vyslanectvu. Keďže Kubala nevie po nemecky, nemá s ním, žiaľ, osobný kontakt. Kubala je náčelníkom štábu Hlinkovej gardy a je priamo podriadený štátnemu prezidentovi. Prezident je vrchným veliteľom Hlinkovej gardy. Okrem toho jestvuje ešte nemecká národná skupina, jej vodcom je štátny tajomník Karmasin, s ktorým udržuje taktiež dobré vzťahy. Ani táto národná skupina nie je mojou starosťou, keďže výlučne patrí do oblasti úloh Deutsche Mittelstelle (SS obergruppenführer Lorenz). Nemecká národná skupina organizovala takzvaný Heimatschutz, ktorý je tak isto podriadený štátnemu tajomníkovi, nemá však osobitný vojenský význam a dal by sa porovnať iba hodnote našej v ríši organizovanej mestskej a vidieckej strážii. Tento Heimatschutz prevzal predovšetkým v nemeckých oblastiach bezpečnosť v obciach, čo je najmä po odchode nemeckého vojska dôležité. Okrem toho sa zo slovenskej strany nasadili jednotky Hlinkovej gardy (približne v sile čaty alebo roty) ako pomocná polícia pre bezpečnostné úlohy. Slovenská vláda si vraj na tom zakladá, aby aj ona prispievala svojou čiastkou k obnoveniu situácie pomocou týchto organizácií. Zatknutí sa odovzdávajú slovenským alebo nemeckým úradom. Máme podľa možnosti podporovať osobné prosby a želania inž. Karmasina a Kubalu. Potrebujú všetko, ošatenie, výzbroj a možnosť výcviku atď. O domobrane mi Berger prehlásil asi nasledujúce: utvorenie „Domobrany“ ako novej slovenskej brannej moci je dôležitou úlohou. Ríši na tom záleží, aby Slovensko čo najskôr zase disponovalo v sebe uzavretou brannou mocou. Pokiaľ ide o nemeckú národnú skupinu, urobila sa medzi ríšou a slovenskou vládou nasledujúca dohoda, podľa ktorej schopní príslušníci tejto skupiny musia konať vojenskú službu v zbraniach SS. Toho času je vraj v Bratislave iba oddiel pechoty „domobrany“, pomýšľa sa na utvorenie druhého oddielu pechoty v Trnave. Utvorenie útvarov s ťažkými zbraňami toho času nie je možné a neplánuje sa. Domobrana sa vraj musí pomaly organicky vyvíjať. Jeho vzťah k ministromi národnej obrany Haššíkovi je dobrý.

O pohotovostnej skupine „H“ ma B. informoval ďalej nasledovne: tento oddiel podlieha výlučne rozkazom RSHA. Nie je podriadený mne. Jeho úloha: zpravodajská služba a ešte pomocná a poradná úloha v policajných záležitostiach voči slovenskej vláde. Veliteľom je istý dr. Witiska, veľmi korektný, čistý muž, horlivý v konaní svojich povinností. On je takrečeno politicky Ic² a záchytná nádrž všet-

² Ic — označenie pre dôstojníkov zpravodajského oddelenia.

kých zpráv zo všetkých oblastí života (dotazy o nálade a politických prúdoch obyvateľstva, zprávy z oblastí celého hospodárskeho života, priemyslu, najmä zbrojárskeho, výživy, obchodu, dopravy atď.). Preto bude dôležité, aby veliteľ pohotovostnej skupiny bol s Ic môjho vojenského štábu v úzkom spojení za účelom vzájomnej výmeny zpráv a ich využitia. Služobný postup pohotovostnej skupine, ako aj jeho zprávy a hlásenia idú priamo z pohotovostného oddielu na RSHA, tak isto ako rozkazy RSHA idú bezprostredne na pohotovostný oddiel. Pohotovostná skupina je výkonným orgánom RSHA. Nemám vraj právo nahliadnuť do korešpondencie, dozviem sa teda len to, čo je pre mňa podľa názoru dr. Witisku poznaniahodné pre moje účely. Osobne vraj nemám ako veliteľ ani možnosť ani právo pozmeniť alebo rušiť rozkazy RSHA, najmä keďže väčšinou sú dané ríšskym vodcom Hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti. Tieto záležitosti mi však boli zásadne známe z ríše. Na ilustráciu v krátkosti praktický príklad:

Keď som sa raz napr. dôverne dozvedel, že bezpečnostná služba poslala o mne zprávu do Berlína, podľa ktorej som vraj príliš mierny, resp. som sa dostal do vleku vyslanca, a mám obozretne na mysli, aby som Slovákov nijako neurazil, žiadal som o možnosť nahliadnuť do tejto zprávy. Witiska lutoval, že mi to musí odmietnuť. Potvrdil však jestvovanie takejto zprávy, ktorá však nevyšla od neho, ale od služobne SD v Prahe. Dokonca na moje telefonické námietky v Berlíne na RSHA ma neoboznámili ani s obsahom ani so zpravou samotnou.

Ďalej mi Berger vysvetlil, že táto pohotovostná skupina na rozkaz RSHA má poslať židov (zdá sa mi, že aj maďarských, resp. zahraničných Cigánov, ktorí by s povstaním mali niečo spoločného) na pracovné nasadenie do ríše. Na ten účel sa otvoril priechodný tábor (Sereď).

Keď som Bergerovi namietal, že som ešte nikdy nemal do činenia s takými táborami a so židovskými záležitosťami, a preto zásadne nechcem s nimi mať do činenia ani tu, Berger mi odpovedal výslovne, že mi do nich služobne nič nie je, že je to výlučne záležitosť RSHA, resp. vec vykonávajúceho pohotovostného oddielu.

Nikdy som sa o tieto záležitosti nestaral, ale len raz som si na pozvanie dr. Witisku pri návrate zo služobnej cesty pozrel tábor Sereď a raz tak isto na služobnej ceste bez Witisku neohlásene; pozrel som si zariadenie, stav tábora a stráže, a pritom som stráže nabádal na bezvadné a korektné zaobchádzanie. Neskoršie — presný čas už nemôžem udať — vyšlo najavo, že dvaja esesáci (príslušníci stráže v Sereďi) vyrabovali obyvateľov tábora a dopustili sa zakázaného pohľavného styku so ženskými židovskými obyvateľkami tábora. Okamžite som mojim súdom dal proti obojm zaviesť súdne pokračovanie. Ako zainteresovanému mi bola účasť na pojednávaní podľa nariadenia zakázaná. Preto nie som informovaný o podrobnostiach. Rozsudky mnou podpísané zneli v oboch prípadoch na trest smrti. Museli sa však, pretože, pokiaľ sa pamätám, išlo o esesákov, ktorí patrili pred určitou lehotou do SS, predložiť ríšskemu vodcovi Himmlerovi na potvrdenie. Potom, čo sa títo muži, pokiaľ sa pamätám, dostali preč, neinformovali ma o výsledku tejto záležitosti, lebo akty sa odstúpili hlavnému úradu SS súdu.

V tomto zmysle mi dr. Witiska potvrdil to isté, čo mi Berger povedal o pohotovostnej skupine, keď ma uviedol.

Vyslanca Ludina som dovtedy poznal len z videnia, hovorili sme predtým spolu iba zriedkakedy, len pri ríšskych sjazdoch strany alebo pri nejakých štátnych oslavách sme sa krátko pozdravili.

O Ludinovi Berger nemal priaznivú mienku. Stal sa z neho vraj pohodlný šošák bez vzletu; udržuje vraj so všetkými Slovámi dobré priateľstvo, tyká si s mnohými vedúcimi osobnosťami, nemá už predošlého starého ducha SA. Ostatne je to elegantný diplomat, ktorý nechce mať so stranou nič spoločné a chce byť len vyslancom. Je vraj neúprimný, vystríha ma pred ním. Najmä jeho vyslanecký radca Gmelin je neúprimný, prichádza každý deň najmenej desať ráz pod všetkými možnými malichernými zámienkami, len aby niečo zaujímavé vyňuchal, aby s tým oboznámil vyslanca, resp. s určitou vystatovačnosťou a potrebou vyniknúť to vy-

rozprával ďalej. — Ostatne Ludin má podľa jeho mienky (Bergerovej) na povstani istú spoluvinu. Díval sa so zatvorenými očami na vývoj k povstaniu a podľa jeho, Bergerovej, mienky, nepodnikol proti nemu nič rozhodné. Ešte dnes napríklad háji istého dr. Karvaša, ktorý podľa Bergerovho názoru mal do činenia s povstaním a za ktorého by Ludin ešte dnes dal ruku do ohňa.

Pri našom prvom spoločnom stretnutí s Ludinom v Bergerovej pracovni som však pozoroval v Bergerovom chovaní pravý opak, keďže sa správal voči vyslancovi Ludinovi mimoriadne láskavo a priateľsky.

Na začiatku som bol skutočne ovplyvnený Bergerovým opisom Ludina a následkom toho som sa choval k nemu rezervovane. Keďže moja úloha bola čisto vojenská, a nie politicko-diplomatická, ani som nemal príležitosť sa s Ludinom bližšie a častejšie stýkať.

Až po čase, po zrútení povstania, som sa s Ludinom zblížil a veľmi dobre som si s ním rozumel. Pritom som sa dozvedel, že Berger bol zameraný proti Ludinovi z čisto osobných dôvodov, ktoré pochádzajú z dávnejších čias, približne z rokov 1933 alebo 1934, pričom Berger hral už vtedy veľmi nepeknú úlohu. Ludina som si veľmi vážil pre jeho korektné a čisté zmýšľanie.

Rozlúčkové a nástupné návštevy u vlády

Moja prvá návšteva u bývalého štátneho prezidenta dr. Jozefa Tisu bola spojená s Bergerovou návštevou na rozlúčku a trvala iba niekoľko minút. Štátny prezident dr. Tiso hovoril dobre po nemecky a bavil sa so mnou na neskorších návštevách vždy po nemecky.

Berger ma predstavil. Podal som hlásenie a tlmočil som Himmlerove pozdravy. Berger povedal, že dúfa, že sa mi podarí obnoviť pokoj a zažela štátnemu prezidentovi všetko dobré jemu osobne a celému Slovensku. Štátny prezident dr. Tiso poďakoval Bergerovi za pomoc v ťažkých dňoch. Mne zažela prezident mnoho šťastia pri riešení mojej úlohy. Poprosil som pána prezidenta, aby mi dovolil prísť z času na čas referovať o vývoji vojenskej situácie. To mi prezident veľmi ochotne prisľúbil. Po krátkom lúčení sa návšteva skončila. Zdá sa, že si spomínam, že bol prítomný aj ministerský predseda. Nemôžem si totiž dnes už spomenúť, či sme s Bergerom boli na osobitnej rozlúčkovej, resp. nástupnej návšteve u ministerského predsedu. Podobne, bez ďalšej zvláštnosti prebehli rozlúčkové, resp. nástupné návštevy u ministra Haššíka, Lednára, Medrického, ministra financií Pružinského, Polyaka a Macha. K inžinierovi Karmasinovi a Kubalovi sme na rozlúčkovú, resp. nástupnú návštevu nešli. Pri všetkých týchto krátkych návštevách prevládala zo strany slovenských ministrov nádej, že sa záležitosť s povstaním čoskoro dá do poriadku, že nadídu pokojné pomery a vojna sa čoskoro skončí.

Berger odcestoval v najbližších dňoch. Niekoľko minút pred odchodom mi zrazu oznámil, že v Berlíne zariadil okamžité vystriedanie generála pancierových vojsk von Hubického, v dôsledku čoho musím zodpovedné vojenské velenie prevziať ja sám. Hneval sa na Hubického, lebo sa (vraj) za jeho chrbtom obrátil na Berlín so služobným dotazom; myslím, že si spomínam, že išlo len o vyjasnenie služobného postavenia Hubického. (Toto Bergerovo opatrenie som neschválil, a to som mu aj povedal.) Toto mi mohol Berger aspoň skôr povedať. S generálom von Hubickým som sa pred jeho odchodom obsírne porozprával, uistil som ho, že som o celej záležitosti nevedel a toto Bergerovo počínanie odmietam. Taktiež som generálovi von Hubickému prisľúbil, že na osobnom úrade armády jeho vec zase urovnám, čo som aj telefonicky a písomne urobil. Považoval som to za kamarátsku a čestnú povinnosť.

Tak isto presadil Berger, keď už bol v Berlíne a so Slovenskom nemal už nič do činenia, okamžité vystriedanie generálporučíka von Löpera (komandanta pancierovej divízie „Tatra“) za mojím chrbtom. Berger tvrdil, čo nezodpovedalo skutočnosti, že Löper so svojou divíziou wehrmachtu vždy schválne váhal pri postu-

povaní a prenechával SS pluku „Schill“ hlavné bremeno boja. Aj s generálom Löperom som hovoril ešte telefonicky a zasadil som sa v Berlíne — proti Bergerovmu posudku — za jeho ďalšiu vojenskú dráhu.

Toto som Bergerovi aj telefonicky oznámil a vyprosil som si každé zasahovanie do svojich vojenských záležitostí, ktorým ako absolvent vojenskej akadémie asi lepšie rozumiem.

Situácia pri mojom nástupe v posledných septembrových dňoch: Situácia na Slovensku bola pre mňa — v súlade s mojou úlohou — čisto vojenská. Videl a posúdil som ju nasledovne:

Cieľ nepriateľskej povstaleckej armády pod vrchným velením generála Viesta musel byť najprv čisto vojensko-operatívny vzhľadom na situáciu na východnom fronte.

Ak by sa protivníkovi pri Dukelskom priesmyku podarilo vynútiť si úspech, teda prístup na Slovensko, mal by v povstaleckej armáde k dispozícii už také veľké sily, že by tento vojenský úspech — pri vhodnom neskoršom posilnení zo vzduchu — mohol rozšíriť okamžitým energickým tlakom na západ smerom na Bratislavu, čo by, pravda, bolo najmenej pravdepodobné, najmä však smerom severozápadným (Čechy a Morava) a azda juhozápadným (Maďarsko). Viestova povstalecká armáda by v tomto prípade prevzala úlohu „paradesantnej armády“, t. j. silnej „armády v tyle nepriateľa“.

Toto by malo najťažšie následky alebo na maďarskom fronte, alebo na južnom krídle armádnej skupiny „Stred“. Obe armádne skupiny vyjadrovali mne a môjmu náčelníkovi (podplukovníkovi gšt. Uechtritzovi) prostredníctvom ich náčelníkov, resp. štábných dôstojníkov, telefonicky častejšie svoje starosti v tomto smere. Prinajmenej by však pri vývoji povstaleckej armády na všetkých týchto možných smeroch Slovensko vypadlo ako faktor pre vojnový priemysel. No v prvom rade existenciou povstaleckej armády bolo podstatne narušené zásobovanie frontu. Preto spočívala úloha v tom, vyradiť Viestovu povstaleckú armádu, a tým nebezpečie, ktoré jej existenciu hrozilo.

Nepriateľ ležal v dobre vybudovaných, dlho pripravovaných horských stanovištiach, pričom mu znalosť terénu poskytovala veľké výhody, mal vysokú číselnú prevahu, s hlavnými silami na línii Vrútky—Handlová—Žarnovica a východne od nej, so slabšími silami vpredu, západne od tejto línie. Na nemeckej strane naproti tomu stála spočiatku len novozostavená pancierová divízia wehrmachtu (Tatra), zosilnený pancierový granátnický pluk SS (Schill) a zosilnený prápor zbraní SS (Schäffer). Tento prápor bol odrezaný v Ružomberku; potom boli k dispozícii asi dva prápory strelcov bez väčšej hodnoty (staré ročníky).

Defenzívne riešenie by situáciu nezmenilo, ale ponechalo by nepriateľovi ešte viac času, aby svoje opatrenia zosilnil, resp. aby sa stal aktívnym po ďalších posilách. Preto sa teda muselo postupovať len útočne.

S vtedajšími silami sme sa však mohli len pokúšať pomaly zabezpečovať dôležité terénne úseky, významné kóty, priemyselné objekty, hradské a mosty atď. a predovšetkým príslušnými vojenskými zabezpečeniami znovu uviesť do chodu zbrojársky priemysel v Považí, ktorý väčšinou začal viaznuť.

Ešte k tomu bolo treba zabrániť, aby nepriateľ nezískal ďalšie územie smerom na západ, bolo treba ochromiť ho v jeho schopnosti rozhodovať, resp. ochromiť jeho aktivitu neustálymi útokmi aj s malými silami.

Na druhej strane bolo treba ovládnuť uhoľný revír Handlová, ktorý mal význam rozhodujúcej dôležitosti pre Slovensko, najmä však pre jeho zbrojársky priemysel.

Obe úvahy sa uskutočnili tým spôsobom, že divízia „Tatra“ sa nasadila proti severnému krídlu nepriateľa v smere Turčiansky Sv. Martin—Vrútky, ďalej tým, že celý SS pluk Schill mal čo najrýchlejšie obsadiť Handlovú, zatiaľ čo zosilnený prápor Schäffer musel udržať priestor Ružomberok a obnoviť spojenie so Žilinou. Navyše sa nakomandovalo aj nasadenie ženijnej roty (wehrmacht) zo Žiliny na

obnovenie železničnej trate Žilina—Ružomberok, aby sa čím skôr zorganizovalo odvážanie hotových výrobkov z Ružomberka (lafety pre delostrelectvo).

Ostatne som sa pokúsil v najbližšom čase získať vrchovinu približne v línii Žarnovica—Sv. Kríž—Horná Štubňa, spojiť tam masu svojich síl a uzavrieť nimi závoru v smere sever—juh s frontom na východ.

Keďže však toto všetko nikdy nemohlo priniesť konečné riešenie, vypracoval som so svojim náčelníkom generálneho štábu Uechtritzom operačný plán s predpokladom, že OKW dodá ďalšie sily — ako už telefonicky prisľúbilo — k dispozícii. Po úvahe som prišiel na nasledovné posúdenie situácie: Ak sa nepriateľovi na východnom fronte nepodarí dosiahnuť úspech (Dukelský priesmyk), potom sú sily generála Viesta odsúdené na nečinnosť, možno dokonca na nehybnosť.

Povstalecká armáda teda sedela v myšacej pasci na strednom Slovensku, zatiaľ však s ešte väčšou možnosťou pohybu na sever a juh.

Zúžiť tento priestor — v tom som videl svoj operačný cieľ.

Ak by sa podarilo ďalšími nemeckými jednotkami získať prístupy do tohto priestoru, ovládaného povstaleckou armádou, bol by osud tejto armády prakticky spečatený bez väčšieho krviprelievania; potom by už len záviselo od rýchlosti stláčania nepriateľa na úzky a najužší priestor, kedy zloží zbrane. Aj pri takom pláne operácie by bolo možné sa vyvarovať väčšieho krviprelievania, čo by predsa bolo v záujme oboch strán a pre mňa najmä s ohľadom na Slovákov z politických príčin, aby v bratovražednom zápase nevzniklo primného strát a zmierenie by bolo tým ťažšie a ďalšia pacifikácia by bola psychologicky obťažnejšia. V tom som videl svoju vojensko-politickú úlohu.

Najideálnejším riešením by teda bol obkľučovací manéver, a to tak, že jedna skupina síl na západe najprv udrží líniu Žarnovica—Sv. Kríž—Horná Štubňa a jedna skupina postúpi zo severu (približne z priestoru Ružomberok), aby potom v línii Donovaly—Korytnica—Magurka uzavrela kliešte, ďalšie skupiny z východu a juhovýchodu približne cez Brezno n/Hronom a Zvolenskú Slatinu sa dostali nepriateľovi do chrbta a z juhu postupujúca skupina tak isto zaútočí cez Banskú Štiavnicu na južné krídlo nepriateľa. (Tento operačný plán sa neskoršie naozaj plánovite uskutočnil.)

Najprv, následkom toho, že som mal číselne oveľa menší stav síl, mal som len možnosť západne od línie Sv. Kríž—Turčiansky Sv. Martin spojiť divíziu „Tatra“ a pancierový granátnický pluk „Schill“ a zabezpečiť spojenie so zázemím, najmä spojenie medzi Žilinou a Ružomberkom. Ďalšia rozhodujúca činnosť proti nepriateľovi nebola možná, na to by som potreboval najmä dve divízie.

Toto zhodnotenie situácie a rozhodnutie (návrh) som hlásil so zdôvodnením (vyžiadanie ďalších síl) na OKW, OKH, Štáb vedenia wehrmachtu, do vodcovho hlavného stanu a v zpráve ríšskemu vodcovi SS. Toto hlásenie bolo predpísané na každý deň.

V týchto dňoch na prianie vtedajšieho štátneho ministra Franka bola v Brne krátka porada o situácii. Účastníkmi boli: Frank (so sprievodom), generál pechoty Toussaint, veliteľ branného okruhu wehrmachtu pre Čechy a Moravu generálporučík zbraní SS gróf Pückler s pobočníkom, SS standartenführer dr. Witiska s pobočníkom SS hauptsturmführerom dr. Lehmannom a ja so svojim náčelníkom generálneho štábu.

Po krátkom privítaní a vzájomnom predstavení — doteraz som Franka nepoznal — Frank poďakoval, že sme sa dostavili. Žiadal nás, aby sme prišli, lebo sa chcel dozvedieť niečo o situácii na Slovensku a o mojich ďalších úmysloch, čo by, pravda, najviac zaujímalo generála pechoty Toussainta. Frank poukázal na to, že vývoj na Slovensku je rozhodujúci pre celý protektorát. Ak sa to tam pokazí, ochromí sa tu prípadne celý zbrojársky priemysel; mohli by nastať nepokoje u robotníkov, dôsledok čoho by sa ani nedal predvídať. On, resp. Toussaint, nemajú vojenskú silu, aby podľa okolností mohli zabrániť mohutne založenému vojenskému rozšíreniu povstaleckého hnutia do protektorátu. Nemôže robiť nič iné, ako len

uzavrieť hraničné prechody zo Slovenska ešte silnejšími policajnými jednotkami, aby zabránil prechodu početnejších skupín banditov. Nebezpečie je obrovské, prípadne dokonca rozhodujúce pre celkovú vojnovú situáciu na východe. Rád dá svoje zprávy, ktorými disponuje, a svoje politické skúsenosti nám, t. j. standartenführerovi dr. Witiskovi k dispozícii, tak isto ako sa už s Witiskom dohodol, že mu pošle kompletný politický propagačný materiál a bude s ním spolupracovať na poli propagandy. Naliehavo však Witisku žiada o výmenu zpráv, ktoré by pohotovostná skupina na Slovensku dostala.

Frank síce pritom vyslovene zdôraznil, že jeho český zbrojársky priemysel dosiaľ na počudovanie dobre funguje, že robotníctvo celkove sa veľmi dobre drží. Pravda, povedal, ľudia vraj vedia, že v protektoráte majú predsa iné životné podmienky. Nemusia sa podrobiť brannej službe, prakticky na vojne zarábajú a ešte stále majú predsa čo jesť.

V krátkosti som opísal situáciu (vojenskú) na Slovensku, svoje operačné myšlienky všeobecne, no z určitej opatrnosti a z dôvodov tajnosti nijaké podrobnosti, ale zdôraznil som, že treba mať nervy a čakať na uskutočnenie operačného plánu, až sa dostavia ďalšie na to potrebné vojenské jednotky. Po krátkom obede sme sa vrátili zase do Bratislavy. Zatiaľ sa u mňa nič nezmenilo. Divízia „Tatra“ a pluk „Schill“ získavali územie veľmi pomaly.

Viedeň:

V posledných septembrových dňoch, mohlo to byť aj v prvých októbrových, dostal som neslýchane ostrý ďalekopis od Himmlera, ktorý mi odovzdal môj náčelník generálneho štábu. Himmler písal: Má dojem, že vzletný útok proti povstaleckej armáde by už bol v plnom prúde, keby bol Berger zostal. Namiesto toho prichádzam s výhovorkami, ako napr. s preskupením, s nepriaznivým pomerom síl, požiadavkou na ďalšie sily atď. To si vyprosí. Mám vraj jednať, a nie váhať a prikrčiť k svojej úlohe odvážne, vedomý si svojich povinností, a odhodlane. Lebo takto sa nevyhrá žiaden boj. Už sa na toto váhanie nemôže dlhšie dívať a vyhradzuje si proti mne ďalšie kroky. Tento ďalekopis, ktorý bol známy aj v okruhu mojich najbližších spolupracovníkov, svedčil len proti Himmlerovi, nie však proti mne. Hovoril som o tom podrobne s podplukovníkom Uechtritzom a netajil som sa pred nimi svojim odmietavým úsudkom o Himmlerovi. Jasné mi bolo aj to, že za tým stojí Berger. Bol som mimoriadne nazlostný, neodpovedal som a zostal som zásadne pri svojich doterajších vojenských opatreniach, pretože som nemohol proti svojmu presvedčeniu útočiť s príliš slabými silami. Lebo to by znamenalo len neúčinné krviprelievania na oboch stranách a malo by za následok len škodu.³

Na druhý deň prišiel telefonický odkaz, že sa mám i so svojim náčelníkom generálneho štábu na druhý deň dopoludnia hlásiť vo Viedni pri vlaku „Steiermark“. Informoval som sa telefonicky vo Viedni, čo vlastne znamená vlak Steiermark, na čo som dostal odpoveď, že je to Himmler so svojim zvláštnym vlakom. Hlásil som sa teda okolo obeda u Himmlera, keď práve prechádzal na čele malého štábu (s ním aj štátny minister Frank) cez dvor vysokej školy technickej.

Privítanie bolo nanajvýš chladné. Himmler prešiel ďalej, čo ma nahnevalo. Potom ma náhle zavolať k sebe a pýtal sa ma trochu stranou (v prítomnosti Franka), či útok je teraz konečne v prúde, na čo som mu, samozrejme, odpovedal záporne. Na jeho strohú otázku, či som dostal jeho ďalekopis, som odpovedal kladne. Keď mi doslova povedal: „No a?“, odpovedal som: „Ríšsky vodca, tón a obsah tohto ďalekopisu ma celkom roztrpčilo. Úplne neoprávnene sa mi robia výčitky.

³ Ďalekopisnú korešpondenciu s Himmlerom, na ktorú sa Höfle odvoláva, sme nemali v rukách. Prostredníctvom osobného štábu ríšskeho vodcu SS poslal Himmler Höflemu 29. 9. 1944 ešte nasledujúci ďalekopis: „Milý Höfle! 1. Ako ďaleko pokročilo uvoľnenie oboch tunelov medzi Ružomberkom a Žilinou? 2. Začalo sa už s odvozom 980 lafiet pre LFH? Prosím, aby ste sa o to osobne starali. 3. Prajem si, aby sa tempo útoku na nepriateľa nespomalilo. Musí sa postupovať a jednať tvrdo. H. Himmler v. r.“ (The National Archives of the United States, Washington. Microcopy „T-175“, roll 75/2 593 616. Z nemčiny preložil VP.)

Takéto veci neznesiem." Prosil som, aby ma okamžite odvolali, keď niet ku mne dôvery. Tu odpovedal poznámkou, že každý dôstojník musí vo vojne zostať na svojom mieste, pokiaľ ho tam vodca ponechá, a nemôže odísť podľa vlastnej ľubovôle. Povedal som mu, že s mojimi silami nie som absolútne schopný zvládnuť situáciu. Že ani Berger, ktorý mimochodom nie je vojenský odborník, by to nevedel. Ostatne útok s omnoho slabšími silami by bol iba veľmi stratový a bez akéhokoľvek úspechu. Himmler na to odvetil, že si o tom neskôr bližšie pohovoríme. Ostatne musím vraj vedieť znášať drsné slová. Mlčal som.

Toto bola moja prvá zrážka s Himmlerom, ktorého som nemal možnosť poznať, keďže som celkove len trištvrte roka slúžil pri SS, a po tejto stránke ho ani nepoznal.

Po krátkej prehliadke som podal hlásenie v istej posluchárni vysokej školy technickej. Prítomní boli iba Himmler, štátny minister Frank, ja a podplukovník Uechtritz. Predniesol som svoj operačný plán, ktorý Frank už poznal. Môj náčelník pritom odpovedal na otázky ríšskeho vodcu, ktoré však boli dosť povrchné, dokonca trochu diletantské, opravil úplne vecnou a zdržanlivou formou Himmlerov názor v taktických otázkach, čím sa okamžite pre budúcnosť stal neoblíbeným.

Prítom som povedal, že veliteľ 18. SS pancierovej granátnickej divízie generálmajor zbraní SS Trabant je taktiež vo Viedni na porade. Ten mi v krátkosti na môj dotaz odpovedal, že jeho divízia v Maďarsku ešte nemá určenú úlohu, takže by bol ochotný s radosťou prísť so svojou divíziou ku mne na Slovensko. Poprosil som Himmlera, aby mi túto divíziu dal k dispozícii, aby som už mohol — ako sa v operačnom pláne predvída — zhromaždiť skupinu síl v okolí Lučenca a poprosil som, aby generálmajor zbraní SS Trabant mohol byť hneď prítomný na porade. To sa podarilo. Operačný plán sa schválil. Teraz dal rozkaz, že Frank a Witiska majú robiť propagandu, a schválil doteraz už vykonané Frankove prípravy.

Náhodou som sa teda dostal k divízii. Pre mňa to bol otriasajúci príznak čudného bezplánovitého vedenia.

Hneď nato však prišla opäť diletantská Himmlerova otázka, kedy sa potom útok začne. Vysvetlil som mu, že to je jedine závislé od príchodu tejto divízie a že to nie je tak skoro v mojej moci. Napriek tomu Himmler rozkázal, hoci na to vôbec nebola situácia, že za osem dní musí byť útok v plnom behu. Keď som mu aj s náčelníkom generálneho štábu povedal, že to nemožno nijako rozkazať, už vzhľadom na vtedajšiu napätú situáciu v doprave, povedal celkom odmietavo, že to je vraj našou vecou, a nie jeho. Ostatne treba proste improvizovať a u maďarských železničných úradov pracovať s úplatkami. Prostriedky na to mi vraj pošle. Toto som vnútorne odmietol spolu so svojim náčelníkom generálneho štábu, nikdy som nežiadal peniaze a ani som ich nedostal. Aj tento Himmlerov názor bol úplne chybný, lebo v Maďarsku som nemohol zasahovať do vojenskej dopravy, ktorú som, pokiaľ ide o súrnosť daných transportov pre iné účely, vôbec nemohol posúdiť. Ostatne by predsa nemecké úrady vojenskej dopravy vedeli lepšie posúdiť súrnosť a ani by sa nedali podplatiť.

Na základe skoršej Bergerovej narážky, že mi na posilu chce poslať ruský sväz dobrovoľníkov Kaminského (alebo podobne), ktorý sa nachádza blízko Tešina, dal som zbierať informácie o tomto sväze a dozvedel som sa, že je to kozácky sväz, ktorý má pri sebe všetkých rodinných príslušníkov a dobytok, týmto ľuďom sa vraj zásadne prisľúbilo, že svoje rodiny a svoj dobytok môžu mať pri sebe. Toto som predniesol Himmlerovi a poprosil som ho, aby mi za žiadnych okolností tento sväz neposlal na Slovensko, keďže by som za to v nijakom spriatelennom a spojeneckom štáte nemohol prevziať zodpovednosť voči vláde, lebo sväz má zlú povesť, a že sa ohradzujem proti takým pokusom zasahovať zo strany Bergera.

Himmler súhlasil s mojimi výhradami, hneď — keď potom prišiel toho istého dňa ako ja do Bratislavy — poslal generálmajora zbraní SS Jürsra domov, len čo prišiel, hoci z Bergerovho príkazu už chcel so mnou rokovať ohľadne odchodu, resp. ubytovania tohto sväzu na Slovensku. Poslal ho preč bez toho, aby Berger

o tom vedel, s odôvodnením, že takú jednotku nemožno poslať na Slovensko a že úplne súhlasí s tým, že som ho odmietol.

Berger a Jürs sa preto na mňa veľmi hnevali. Tak isto som vyhlásil Himmlerovi, že sa Berger správal voči generálovi von Hubickému a Löperovi nekorektné.

Teraz mi Himmler zahlásil príchod brigády „Dirlewanger“ (dva pluky pechoty a príslušné delostrelectvo, ženisti atď.), ktorý už naplánoval.

Túto jednotku som nepoznal ani ja, ani môj náčelník generálneho štábu. Vedel som len, že sa do nej dostali dôstojníci a vojaci wehrmachtu a SS, aby sa osvedčili na fronte, lebo raz v Braunschweigu som tam poslal chlapa, ktorý si mal odpykať malý trest na slobode. Keď som povedal Himmlerovi, že by mi obyčajná divízia bola milšia (so všetkými pomocnými zbraňami), vyhlásil, že o brigáde Dirlewanger mám celkom nesprávnu predstavu. Zďaleka najväčšie percento dôstojníkov sú vraj dôstojníkmi wehrmachtu, ktorí väčšinou mali napraviť len viac-menej maličernú disciplinárnu, čestnú alebo politickú záležitosť. Druhá časť pozostáva z dôstojníkov SS všetkých služobných stupňov, aj z celkom netrestaných. Mužstvo je vraj veľmi disciplinované, keďže disciplinárna trestná právomoc tejto brigády je neporovnateľne ostrejšia ako kdekoľvek inde. Určite zmením názor. Ostatne už nemôže naplánovaný odchod brigády pozmeniť, lebo iné sily nie sú k dispozícii. Požiadal ma, aby som okamžite poskytol vykladacie priestory pre brigádu, ktoré som mu určil v oblasti Trenčín—Žilina. Príchod brigády približne 10.—15. októbra 1944.⁴

Himmler v Bratislave

Toho istého dňa po porade vo Viedni cestoval Himmler so mnou do Bratislavy, čo prv vôbec nemal v úmysle. Na túto cestu sa rozhodol náhle. Povedal mi, že chce krátko navštíviť štátneho prezidenta, ako aj hovoriť s ministerským predsedom a podľa možnosti aj s vyslancom Ludinom.

Himmler cestoval so mnou. Vzhľadom na napätie, ktoré bolo medzi Himmlerom a mnou, nehovorilo sa počas cesty takmer vôbec nič.

Až cestou cez Bratislavu sa Himmler hneď pozastavil nad príliš bohatými stánkami s ovocím a zeleninou a nad celou hojnosťou trhu. Je vraj neslýchané, čo všetko sa tu považuje na zemi ako odpad. Z toho by v ríši mohli žiť stovky rodín niekoľko týždňov. Je tu vraj ako v rozprávkovej krajine. Keby tu bol Berger, toto všetko by sa asi už odstránilo. Vidí vraj aj príliš mnoho slovenských osobných a nákladných vozidiel. Ich pohonné látky by bolo treba okamžite zabaviť a hneď by toto jazdenie hore-dole prestalo. Ostatne tu treba hneď zaviesť potravinové lístky, aby bolo možné celý prebytok odviezť do ríše. Aj tak by sa ešte na Slovensku dala pripustiť lepšia vyživovacia situácia ako v ríši.

Vysvetlil som mu hneď počas jazdy a ešte podrobnejšie v mojej pracovni, že svoju čisto vojenskú úlohu nemôžem trieštiť týmito vecami. Tie riešiť je azda úlohou ríšskeho ministerstva výživy alebo záležitosťou nemeckého vyslanca pri slovenskej vláde na základe poverenia ríšskej vlády, nie však úlohou nemeckého veliteľa wehrmachtu, ktorý má obnoviť klud a poriadok. Okrem toho by také opatrenia podľa mojej mienky oprávnené mohli vyvolať nespokojnosť a zlobu u slovenského národa. Ostatne Slovensko je suverénnym štátom, proti hospodárskym opatreniam ktorého nemôžem nič podniknúť. Tu mi Himmler vyčítal nečinnosť a slabošstvo, na čo som ostro odpovedal, že tieto jeho výčitky tak isto ako jeho ďalekopis sú neodôvodnené.

Narážali sme silno proti sebe. Chcel som to teraz doviest až k najhoršiemu krachu, lebo som bol natoľko rozhorčený, že som dúfal, že takým spôsobom dosiahnem svoje okamžité odvolanie. Ten istý úmysel mal ostatne aj náčelník gene-

⁴ V liste Höflemu z 14. 1. 1945 Himmler charakterizoval brigádu Dirlewanger výslovne ako „húf trestancov a zločincov so slabým vedením“ (mit dem dünnen Führungsgerippe). (The National Archives of the United States, Washington. Microcopy „T-175“, roll. 59/2 575 313.)

rálneho štábu podplukovník Uechtritz. Poukázal som Himmlerovi na to, že som zakázal zlozvyk pricestovať sem z ríše a že pripravujem ešte ďalšie opatrenia; opísal som mu v krátkosti opatrenia, ktoré som plánoval a čiastočne už uskutočnil. (Boj proti zázemovým nešvárom, kontrolné razie na Nemcov v hoteloch, kontrola súkromných a vojenských nemeckých motorových vozidiel, stop príchodu z Viedne, Maďarska, protektorátu a Generálneho gouvornementu, zostrené pohraničné kontroly z nemeckej strany, postavenie dreveného domca na moste v Petržalke na ríšskonemeckej strane, aby tam mohli byť rozhovory medzi Nemcami a Slovákmi bez toho, že by Nemci vstúpili na slovenské územie, a preto nepotrebujú devízy. Príslušné dohody, resp. opatrenia som urobil s príslušnými ríšskymi úradmi a s vojenskými správami v Maďarsku, Prahe, Viedni a v Generálnom gouvornemente.) Aj pri tom mi Himmler cynicky odvetil, že toto všetko sú opatrenia v prospech Slovenska, ale nie ríše. Rozhovor sa ukončil takmer súčasným príchodom nemeckého vyslanca a krátko nato ministerského predsedu dr. Štefana Tisu, ktorí obaja boli povolaní telefonicky.

Nemôžem si už presne spomenúť na obsah tohto krátkeho rozhovoru medzi ríšskym vodcom a oboma pánmi, išlo o všeobecnú vojnovú situáciu atď. Potom ríšsky vodca obrátil reč na verbálnu nótu slovenskej vlády (alebo ministra zahraničných vecí) ohľadne židovskej otázky.

Doposiaľ mi bola neznáma sama existencia tejto verbálnej nóty, i jej obsah.

Túto nótu Himmler dôrazne odmietol a navrhol hneď ísť spoločne k pánu prezidentovi dr. Jozefovi Tisovi, ktorého i tak chcel oficiálne navštíviť. Keď sme sa telefonicky ohlásili, išli sme hneď k štátnemu prezidentovi. Himmler veľmi súril, keďže sa chcel čo najskôr vrátiť do Viedne.

Zdá sa mi, že som nebol prítomný pri rozhovore medzi Himmlerom, Ludinom a dr. Štefanom Tisom, lebo Himmler, pokiaľ sa na to dnes pamätám, chcel si s pánmi pohovoriť osamote, keďže sa to netýkalo mojej úlohy.

Rozhovor medzi Himmlerom a štátnym prezidentom dr. Tisom

Privítanie v pracovni štátneho prezidenta medzi prezidentom a Himmlerom bolo obojstranne veľmi priateľské a oficiálne. Usadili sme sa okolo konferenčného stola.

Himmler odovzdal vodcove pozdravy.

Povedal, že som tu nový ako veliteľ wehrmachtu a odporúčal ma ako zdatného vojaka štátnemu prezidentovi, ktorý mi vraj plne môže dôverovať. Potom začal Himmler hovoriť o celkovej situácii a povedal, že máme pred sebou ešte niekoľko tvrdých mesiacov, ktoré musíme prekonať, najmä pokiaľ ide o situáciu vo vzduchu; je však presvedčený, že nakoniec v boji úspešne obstojíme. Pritom naznačil asi leto 1945.

K situácii na Slovensku vyhlásil, že sa toto povstanie určite zlikviduje na základni spoločných snažení, ktoré, pravda, nás Nemcov už stáli viac krvavých obetí a ešte asi budú stáť. Chce však ešte na rozlúčku objasniť jednu veľmi dôležitú otázku. (Himmler hovoril súvisle, takmer neprestajne, takže sa ostatní účastníci ani nedostali k otázkam, ani k podstatným námietkam.) Ide vraj o verbálnu nótu slovenskej vlády ohľadne židovskej otázky:

Tu musí hovoriť celkom otvorene, musí verbálnu nótu, ktorá mu je absolútne nezrozumiteľná, nielen odmietnuť, ale zároveň musí úprimne ľutovať, že sa v takom čase a v takej situácii ešte vôbec mohla táto nóta poslať.

Pánovi ministerskému predsedovi povedal, že by bolo najlepšie, keby pán ministerský predseda a on (Himmler) zabudli na túto verbálnu nótu a budú robiť, ako keby sa nikdy nebola napísala. Keďže Himmler hneď hovoril ďalej, ministerský predseda a aj štátny prezident najprv neodpovedali.

Himmler pokračoval a povedal:

Cíti sa spoluzodpovedný za každú kvapku nemeckej krvi, ktorá tu tiekla a pravdepodobne ešte potečie, a každej nemeckej matke, ktorá stratí syna, musí vedieť

povedať poctivo, že to bolo nutné a že jej syn nepadol zbytočne. Podľa zprávy, ktoré sú k dispozícii (ja som nepodal nijaké zprávy, museli teda byť z iných zdrojov) sú židia tajnými spolupôvodcami povstania. Preto musia von z tohto územia. Dal rozkazy Hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti, aby ich evakovali, a to na okamžité pracovné nasadenie do ríše. Tam treba každého človeka.

Ak by sme ich ponechali tu, mali by sme skôr alebo neskôr ešte jedno povstanie, najmenej však ďalšie rušivé vplyvy a opätovné krvavé obete. Iste by nemohol brať zodpovednosť ani on, ani — podľa jeho mienky — slovenská vláda.

Okrem toho by židia boli určite vystavení aktom pomsty zo strany obyvateľstva, čo by tak isto ohrozilo pokoj v krajine. Preto je evakuácia aj v záujme samotných židov. To, že sa odsunú rodinné celky, nemôže on, žiaľ, zmeniť, ale je to vraj lepšie, keď sa odsunú celé rodiny, ako keby ich od seba odtrhli, lebo potom treba zase riešiť otázku tých, čo zostali.

Keď prezident Tiso namietol, že predsa medzi nimi sú aj miešané manželstvá a tiež židia, ktorí sú katolíckeho alebo evanjelického vierovyznania, a pritom navrhol, či by nebolo možné urobiť výnimky aspoň v tomto prípade, Himmler prehlásil, že to pre túto otázku, ktorá je potrebná čisto z bezpečnostných a z pacifikačných dôvodov, nemôže byť rozhodujúce. Tu predsa rozhoduje čistý krvný pôvod a vnútropolitický — a tým aj vojenský moment nebezpečenstva.

Ostatne môže pána štátneho prezidenta, ktorého pochybnosti z náboženských a ľudských príčin z jeho stanoviska naskrze zdieľa, ešte raz uistiť, že sa židom v ríši nič nestane, že ich nasadia do práce a že sa rieši aj otázka práceneschopných.

On (Tiso) teda môže byť úplne pokojný. Štátny prezident odpovedal asi v tom zmysle, že na tom nemôže nič zmeniť, ak sa vraj tak zachovajú. Tým sa stretnutie po krátkej rozlúčke skončilo, pretože Himmler vzhľadom na pokročilý čas veľmi sa ponáhľal odcestovať do Viedne.

Himmler sa potom vrátil sám do Viedne. Pri moste do Petržalky presadol do svojho voza, ešte na hradskej — stranou — hovoril so mnou a sám žiadal ešte raz čo najskorší začiatok útoku proti povstaleckej armáde. Potom mi celkom vážne vysvetlil ešte raz, že štátny prezident skutočne nemusí mať pochybnosti ohľadne evakuácie židov, robí sa to iba z bezpečnostných a pracovných dôvodov; ostatne sa im nestane nič horšie ako maďarským židom, ktorých vyvezli z Maďarska (alebo vyvezú) a s ktorými zaobchádzajú nezávadne. Mimochodom, moja úloha je čisto vojenská a ja s týmito vecami nemám čo do činenia, keďže je to úloha Hlavného úradu ríšskej bezpečnosti (RSHA). Na moju v tejto súvislosti vyslovenú otázku o probléme príslušnosti pohotovostnej skupiny „H“ (toto zariadenie mi zatiaľ bolo neznáme vzhľadom na moju doterajšiu celkovú služobnú dobu deviatich mesiacov pri SS na domácom území) mi vysvetlil, že táto pohotovostná skupina je výlučne podriadená Hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti (RSHA), a nie mne, odtiaľ dostane aj bezprostredné rozkazy a musí podať hlásenie bezprostredne svojim predstaveným. To nemá byť nedôvera voči mne, ale z tohto pravidla nemožno zásadne odbočiť. Musí byť zreteľné delenie medzi čisto vojenskými úlohami a úlohami pohotovostných skupín. Teraz je rozhodujúce, aby zpravodajstvo čo najrýchlejšie dostalo od pohotovostnej skupiny isté nesporné zprávy o celkových súvislostiach, o vzniku a vedení povstania, o všeobecnej situácii a aby bola priebežne informovaná vzhľadom na nebezpečenstvo rozšírenia podobného hnutia na protektorát, resp. na súvislosti s tamojšími politickými kruhmi, má to rozhodujúci význam, azda dokonca rozhodujúci význam pre vojnu. Zlyhanie zpravodajskej služby ako v prípade Rumunska, Bulharska aj pri tomto povstaní je možné len raz a nesmie sa opakovať, za to je on zodpovedný, najmä keďže Slovensko ešte nie je operačným územím a po vojenskej otázke podlieha jemu ako hlavnému veliteľovi náhradného vojska. Na moju otázku, vyplývajúcu z toho, či zhrnutie týchto zprávy a zpravodajstvo pre Abwehr predsa len nepatrí do mojich úloh, zdôraznil opäť — popudlivo — že už povedal, že ja mám len vojenskú úlohu, boj proti povstaleckej armáde, zabezpečenie tyla frontu a obnovu pokoja

a poriadku, pohotovostná skupina musí nezávisle od toho riešiť svoju samostatnú úlohu. Vzhľadom na skúsenosti sa organizuje zpravodajstvo vojenských úradovní alebo ich spolupráca vždy jednostranne. Následky uvidíme tu. Okrem toho nemám zodpovedajúce skúsenosti a znalosti a už vôbec nie potrebných odborníkov pre získanie všetkých dôležitých zprávy, zatiaľ čo pohotovostná skupina je na tieto veci zariadená. Mám sa teda vzdať každého zasahovania. Dobrý vzťah vojenských úradov k pohotovostným skupinám musí byť samozrejímavý. Konkurenčná závisť, ako to, žiaľ, bolo na západe, tu nesmie existovať. Osoby povstaleckého hnutia, ktoré sú najdôležitejšie z hľadiska celkových súvislostí a podkladov pre zpravodajstvo, podchytiť preto zásadne s plnou zodpovednosťou osobitne pohotovostná skupina, ktorá podľa rozkazu Hlavného úradu ríšskej bezpečnosti, resp. úradovne Abwehru zariadi ich okamžitý výsluch a ďalší odsun. Tieto osoby sa teda nemôžu dať odviezť spolu s očakávanou masou vojakov do zajateckých táborov v ríši, kde sa stratia a po drahocennej strate času horko-ťažko zase vypátrajú a medzitým môžu využiť všetky možnosti zatemnenia. Ich konečné postúpenie do zajateckých táborov nasleduje po dokončení ich výsluchu. Vodca pohotovostnej skupiny Wittiska je, ako zistil prostredníctvom K. H. Franka, starý skúsený policajný úradník, veľmi korektný muž, vedomý si svojich povinností, ktorý plne stačí na svoje úlohy. Ostatne môžem byť rád, že s tým nemám nič do činenia, keďže by to bolo mimoriadne zaťaženie navyše. Okrem toho sa toho času takmer každá takáto „porucha“ pripisuje zlyhaniu zpravodajskej služby. Odo mňa žiada iba to, aby som pri denných predpísaných vojenských večerných hláseniach (vodcovmu hlavnému veliteľstvu, štábu vedenia wehrmachtu, OKW, a ríšskemu vodcovi SS ako veliteľovi náhradného vojska) jemu navyše hlásil prípadné najdôležitejšie zprávy z oblasti pohotovostnej skupiny, ktoré by som si mal dať hlásiť a priamo potom ďalej hlásiť jemu, že tieto zprávy dostáva vždy až neskoršie od Hlavného úradu ríšskej bezpečnosti, resp. od úradovne Abwehru. Bolo mi jasné, že Himmler na základe nášho už vtedy napätého vzťahu voči mne a môjmu štábu, ktorý bol čistý štáb wehrmachtu, kladie veľký dôraz na túto samostatnosť pohotovostnej skupiny, aby mohol dostať zprávy aj o mne. (Toto sa aj stalo, ako som sa dozvedel aspoň v jednom prípade, čo som už vysvetlil.) Pochádzalo to asi od K. H. Franka, ktorý bol spolu s Himmlerom vo Viedni. Z toho dôvodu som sa podľa rozkazu zdržal akéhokoľvek zasahovania do činnosti pohotovostnej skupiny a obmedzil som sa čisto na vojenskú úlohu. Zprávy o politických udalostiach, o vzniku, vedení, súvislostiach povstania sa odo mňa nikdy nepožadovali, a preto som ich ani nedával. Medzi mnou a RSHA nebola nikdy výmena spisov, takže sa nikdy nedávali odtiaľ rozkazy prostredníctvom mňa pre pohotovostnú skupinu. Pohotovostná skupina mala vlastné ďalekopisné spojenie a mal bezprostredný styk so svojimi predstavenými služobnými miestami. Šéf pohotovostnej skupiny podal mi niekoľkokrát, podľa vlastného uváženia, najdôležitejšie zprávy, alebo v krátkosti osobne, alebo ich poslal na môj štáb. Krátke poznámky o politických zprávhách pre ríšskeho vodcu boli z prípadu na prípad poslané z pohotovostnej skupiny večer pred odoslaním vojenských večerných hlásení v doslovnom znení mne, resp. môjmu štábu, alebo pobočníkovi, a potom sa pripojili k vojenským večerným hláseniam ako hlásenie pohotovostnej skupiny. Tieto hlásenia sa obmedzili na maličkosti. Nikdy som ich nepreskúmal.

Potom sa ma spýtal Himmler na vyslanca Ludina. Povedal som, že som od Bergera o Ludinovi dostal nepriaznivý posudok, že však sám proti Ludinovi nemám nijaké pochybnosti, som s ním zadobre, no nemám s ním zvláštne styčné body. Himmler poznamenal, že aj on vie o nepriaznivom posúdení Ludina zo strany Bergera. Ostatne mi Ludin nemá čo hovoriť do vojenských vecí. Máme obaja úplne odlišné oblasti a ja musím hájiť svoje stanovisko a svoju prestíž. Ostatne Ludinovi nedôveruje a považuje ho za nečestného. Nato Himmler pokračoval v ceste do Viedne. Bol som rád, že už skutočne bol preč. Ešte tu hovoril sám — bez mojej prítomnosti — s vyslancom Ludinom. Na spiatocnej ceste do Bratislavy

mi Ludin povedal — cestovali sme spolu v Ludinovom voze — že sa práve ešte raz Himmlerovi zmienil o svojich zásadných námietkach proti prenasledovaniu židov, pretože počul, že v Poľsku počas ústupu židia prišli o život. Himmler ho vraj nato ešte raz uistil, že sa židom nič nestane. Jeho ostatné námietky však ostro odsúdil a trval na evakuácii. Ludin potom ponechal na neho, aby ho za takých okolností odvolal.

Asi v polovici alebo koncom novembra hovoril Ludin ešte raz v mojej prítomnosti s veliteľom bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby Witiskom, a to po obede vo vyslancovom byte. Prosili sme Witisku, aby zastavil evakuáciu jednoducho sám od seba. Witiska nám potom vyhlásil, že sa židom nič nestane, ostatne je vraj viazaný prísny Himmlerovým rozkazom uskutočniť evakuáciu. Na to mi Ludin nahnevane vyhlásil, že je najvyšší čas, aby Himmler, Ribbentrop, Bormann a Keitel už konečne zmizli. Ostatne túži po chvíli, keď hneď po vojne zadakuje, nebude mať nič do činenia so stranou a s politikou a bude môcť gazdovať na svojej sedliackej usadlosti. Keď Kaltenbrunner bol v Bratislave — povedal Ludin — vtedy aj jemu hovoril o svojom stanovisku k evakuácii židov. Kaltenbrunner — s ohľadom na Himmlerov rozkaz — odmietol, no uistil ho, že sa židom nič nestane. To isté prehlásil Kaltenbrunner aj mne bezprostredne predtým v mojej práci, keď ma nakrátko navštívil, lebo vedel od Witisku, že Ludin a ja sme proti evakuácii židov. Pritom označil Himmlera za primitívne rozmyšľajúceho človeka.

Keď šéf Hlavného úradu ríšskej bezpečnosti Kaltenbrunner pricestoval — myslím, že v decembri alebo v januári — na krátku prehliadku pohotovostnej skupiny (Kaltenbrunnerova návšteva v Bratislave trvala celkovo len pol dňa), bol u mňa len na krátku zdvorilostnú návštevu, ktorá trvala asi päť minút, pričom sa hovorilo len o všeobecnej vojnovnej situácii. O pohotovostnej skupine všeobecne povedal len toľko, že zpravodajstvo je veľmi dobré a vecné a že je rád, že sa môže spoľahnúť na vodcu oddielu Witisku, ktorý je vraj čistý človek. Keď som začal hovoriť o svojom nedobrom vzťahu k Himmlerovi, povedal, že o tom vie a že sám po vojne všetko nechá a bude rád, keď bude môcť pracovať ako samostatný advokát. Na služobnú poradu pri pohotovostnej skupine ma nepozval, keďže aj Kaltenbrunner si chcel voči mne zachovať samostatnosť.

Ďalší dalekopis od Himmlera

Na druhý deň mi hlásil môj náčelník generálneho štábu, že Himmler už zase posielal veľmi drzý dalekopis. Skutkový stav bol nasledovný:

Zatiaľ čo Himmler bol so mnou, s ministerským predsedom a vyslancom v mojej práci, chcel sa istý ordonančný dôstojník môjho štábu hlásiť u mňa so žiadosťou o dovolenku. Tento dôstojník bol dvakrát v ríši vybombardovaný, jeho mladá žena nedávno porodila prvého syna. Preto som povolil proti všeobecným nariadeniam o dovolenke na vlastnú zodpovednosť niekoľko dní dovolenky do ríše. Daroval som mu z vlastného vrecka jednu hus a pár dámskych topánok ako prekvapenie pre jeho manželku. Toto sa mu odovzdalo v mojej prítomnosti Himmlerovho doprovodu (2 pobočníci a vodič). V dalekopise mi vyčítal, že sa môj štáb zrejme viac stará o husi a dámske topánky ako o vedenie operácií proti povstaleckej armáde. Toto sú prejavy života v zázemí, to si vraj vyprosí. Musím okamžite hlásiť, že svoj štáb preniesiem do väčšej vzdialenosti mimo Bratislavu (myslím, že sa dokonca žiadala vzdialenosť 25 km). Tento dalekopis nepodkopal v mojom štábe azda moju autoritu, ale autoritu Himmlerovu. To mi otvorene povedali moji spolupracovníci, keď videli, že som tým bol rozhorčený.

Odpovedal som Himmlerovi rovnako ostro, že zistenia jeho „okolía“ boli iba povrchné, že sám jedávam stravu mužstva a že som vedome, z ľudských príčin poslal dotyčného dôstojníka na dovolenku, že sám vlastným príkladom a osobným skromným životom zabráňujem vzniku zázemových nešvárov a že môj štáb musí zostať v Bratislave vzhľadom na to, že tu sú možnosti získať zprávy a spojenia,

ktoré sa inde vôbec nedajú získať. Himmler neodpovedal. Ako som sa dozvedel, veľmi sa nahneval. 1097

V tomto Himmlerovom dalekopise sa odzrkadlil jeho malicherný spôsob myslenia, nedostatočné vojenské znalosti a úspech istej predpojatosti jeho najnovších spolupracovníkov voči mne, najmä Bergera; bol som príliš mladým príslušníkom SS a vraj nemám postoj dôstojný pre SS.

Spolu s náčelníkom generálneho štábu podplukovníkom Uechtritzom sme sa teraz vnútorne definitívne odpútali od Himmlera. Predsavzal som si, že sa Himmlerom už v ničom nedám ovplyvniť. Od toho času som sa spolu so svojím štábom držal len hlavného velenia wehrmachtu (OKW) a OKH a spolupráca s nimi bola výborná. Himmlerov štáb som nechal na okraji existovať.

Po vojenskej stránke:

Medzitým, po prekonaní mnohých ťažkostí, sa pomocou vlakových transportov a motorových vozidiel nazhromaždili najdôležitejšie časti 18. divízie v priestore okolo Lučenca.

Oddiel Schäffer sa po nadviazaní spojenia s Ružomberkom prepravil železnicou cez Bratislavu do okolia Lučenca a podriadil sa 18. SS divízii.

Medzitým bol dobytý Turč. Sv. Martin. Aj SS pluk „Schill“ sa priblížil, takže pancierová divízia „Tatra“ a SS pluk „Schill“ dosiahli líniu, o ktorú som sa usiloval ako o východiskové postavenie pre ďalšie operácie.

Príchod brigády Dirlewanger:

Krátko pred začiatkom veľkých operácií proti povstaleckej armáde sa hlásil u mňa oberführer Dirlewanger, s ktorým som sa prvý raz stretol. Hlásil, že jeho jednotky prichodia v najbližších dňoch na železničné stanice zo zahraničia. Opísal som mu spolu s náčelníkom štábu (Uechtritzom) vojenskú situáciu a operačný plán. Pritom som aj s Uechtritzom poukázal na to, aby bezpodmienečne dbal na dodržanie ustanovení hlavného veliteľstva wehrmachtu o vojnových zajatcoch (vojakoch a civiloch), pričom aj on vyhlásil, že dobre pozná tieto ustanovenia. Osobitne som nástojil na bezvadnom vystupovaní jeho jednotiek na Slovensku, povedal som mu, že som už u ríšskeho vodcu vo Viedni mal pochybnosti a upozornil ho, že si so svojou brigádou musí zaslúžiť moju plnú dôveru. On sám ma výslovne o tom uistil a zdôraznil, že sám zavedie také ostré tresty a opatrenia, že už tým budú moje požiadavky absolútne zaručené. Okrem toho sa predsa jeho ľudia vynasnažia, aby ich čo najskôr prepustili z jeho sväzu, čo možno dosiahnuť len dobrým chovaním. Dirlewanger mi potvrdil, čo mi už Himmler povedal.

Keďže brigáda Dirlewanger bola takmer čisto pechotnou jednotkou, nasadil som ju len na uzavretie línie Donovaly—Korytnica—Magurka (pravda, to sa predvídalo len pre posledný akt operácií proti povstaleckej armáde). Ešte navyše musela najprv prekročiť obťažný horský terén cez Belú, Ružomberok a Sv. Michal na juhovýchod a juh. Osobitnú účasť na priamom boji proti povstaleckej armáde teda Dirlewanger nemal. Po skončení povstania sa brigáda stiahla do priestoru Prievidza na ďalší výcvik a doplnenie. Odtiaľ bola zase podriadená bezprostredne ríšskemu vodcovi. V tomto kraji bola najviac dvakrát, pokiaľ sa pamätám, a pritom boli len jej čiasťky podriadené jednej divízii wehrmachtu, ktorá tam táborila a ktorá podnikla 2 vyčistovacie pokusy proti údajným bandám medzi Nitrou a Považím. Boli však úplne bezúspešné, pretože partizánske skupiny vďaka veľmi dobre fungujúcej zpravodajskej službe zavčas zmizli. Až neskôršie sa stávalo, že sa v Bratislave opätovne potulovali so ženskými niektorí príslušníci Dirlewangerovho sväzu ako zbehovia, predali svoju výzbroj a pritom boli zatknutí. Dirlewanger, s taktickými znalosťami ktorého som nebol spokojný (nevykonal správne taktické rozkazy, neposlal hlásenia, bol ťažko dosiahnuteľný, korešpondencia s brigádou bola v porovnaní s inými vojenskými sväzmi mimoriadne líknavá), som predvolal, pričom som mu robil vážne výčitky. Dirlewanger prehlásil, že u zbehov

ide o niekoľko nových ľudí, ktorí zutekali zo strachu pred bojom. Ináč má svoje jednotky pevne v ruke a nebudem už mať mrzutosti.

Krátko predtým Dirlewanger bez môjho povolenia podľa Bergerovho rozkazu cestoval služobne do Berlína, a keď som sa ho po jeho návrate v prítomnosti môjho pobočníka majora Edlingera spýtal na dôvod služobnej cesty, vyhlásil, že len 2 dni s Bergerom oslavoval a že nemal nič osobitné vybaviť. Keď som v Edlingerovej prítomnosti povedal, že to bolo z Bergerovej strany priam nezodpovedné, Dirlewanger vyhlásil, že Berger mal následkom požívania alkoholu zase ťažké srdcové ťažkosti a povedal, že to s Bergerom raz zle skončí. Nato som zatelefonoval ríšskemu vodcovi, v krátkosti som ho oboznámil s celou záležitosťou a požiadal som ho o odvolanie brigády Dirlewanger, čo Himmler zásadne prisľúbil. Ostatné vraj Himmler vybaví s Bergerom.

Keď bola krátko nato kritická situácia pri Ipeľských Šahách a hrozil ruský prelom, nasadili sa 2 Dirlewangerove prápory s oddielom delostrelectva (pokiaľ sa pamätám), ktoré boli podriadené tamojšej divízii wehrmachtu. Ako mi oznámili, mal Dirlewanger tam hneď závažné osobné spory s príslušným veliteľom wehrmachtu.

Keď v priebehu týchto bojov Dirlewangerove jednotky (pravdepodobne jeho vinou) úplne zlyhali, domnieval sa Dirlewanger, že sa proti budúcim výčitkám zo strany armády musí zabezpečiť tým, že za mojím chrbtom, snáď na Bergerov podnet, dal zmocnencom hlásiť u SS gruppenführera Fegeleina (vodcovho pobočníka), že ja mám vinu na tomto vývoji, pretože som oddielu delostrelectva napriekčasnej požiadavke odmietol, resp. oneskorene odovzdal delostrelecké tabuľky, ktoré boli potrebné pre nasadenie v boji. Preto vraj nepriateľ rozstrieľal naše prápory bez toho, že by delostrelectvo mohlo vystreliť čo len jeden raz. Na to mňa — nič netušiaceho — zavolať Fegelein z hlavného stanu a povedal mi, že záležitosť pri Ipeľských Šahách nekladala, že podľa údajov brigády Dirlewanger je to moja vina a že 1. jednak vodca, ako aj Himmler sa na mňa hnevajú a že Himmler ma pochopiteľne nemôže navrhnúť na rytiersky kríž. Nato som Fegeleinovi odpovedal, že o záležitosti ešte nič presné neviem, že sa mi spôsob takého zpravodajstva vidí neslýchaným a že som mimochodom na Slovensku, aby som splnil rozkaz, a nie preto, aby som dostal rytiersky kríž. Ostatne mi je úplne jedno, či dostanem alebo nedostanem rytiersky kríž, môže to Himmlerovi kludne povedať.

Niekoľko dní nato sa u mňa v Bratislave zrazu objavil Himmlerov kurier a odovzdal mi osobný list. Tento list prekonal všetko, čo bolo doteraz.⁵

V tomto liste mi Himmler vyčítal najostrejším spôsobom neposlušnosť voči jeho rozkazom. Viem vraj všetko lepšie, robím si, čo chcem, proti jeho výslovnému rozkazu som dal ukoristené delá wehrmachtu namiesto SS (čo bola pravda), ba dokonca som mu zatajil divízie. A teraz mu vraj Dirlewanger podrobne hlásil príčinu zlyhania pri Ipeľských Šahách. Bolo odo mňa, resp. od môjho štábu priam zločinné jednanie voči tejto brigáde, keď som jej pre nasadenie bitky odoprel potrebné delostrelecké tabuľky a teraz je nútený správať sa voči tomu nesvedomitému nezodpovednému „naničhodníkovi“ presne tak ako u úbohých Dirlewangerových chlapíkov, ktorých bez úžitku postrieľali.

To už bolo na mňa priveľa. Dal som záležitosť okamžite vyšetriť a zistil som, že ten delostrelecký oddiel, pre ktorý sa delostrelecké tabuľky vyžiadali a ktorému boli dávno odovzdané, skutočne v plnej sile zostal vo svojom ubytovacom priestore a vôbec nebol nasadený v boji pri Ipeľských Šahách, zatiaľ čo delostrelecký oddiel, ktorý bol pri Ipeľských Šahách nasadený, mal k dispozícii všetky technické pomôcky. Bolo to teda vedomé prekrucovanie faktov z Dirlewangerovej strany, pravdepodobne v nádeji, že sa toľko podrobností aj tak nedozviem.

Teraz som poslal podrobný list Himmlerovi a žiadal hneď v ďalekopise okamžitú výmenu Dirlewangera a jeho brigády, ako aj okamžité zavedenie trestného pokrač-

⁵ Šlo o list zo 14. 1. 1945, o ktorom sa zmiňujeme v predchádzajúcej poznámke.

čovania vojnového súdu proti Dirlewangerovi pre nepravdivé hlásenie. Nato brigáda odišla zo Slovenska. Predseda môjho súdu poslal všetky akty proti Dirlewangerovi ríšskemu vodcovi.

1099

Priebeh operácií proti povstaleckej armáde Viesta:

Až do prípravy jednotiek potrebných pre operáciu (prísun, príchod, zaujatie východiskových pozícií) dal som úplný zákaz vysielat a rozkázal som obmedziť telefonické hovory na nevyhnutne najpotrebnejšiu mieru (krycie mená a krycie čísla), aby som nepriateľa čo najdlhšie nechal v neistote o mojich úmysloch.

Asi v polovici októbra bola príprava ukončená.

So sväzmi útočiacimi na južnom krídle a v chrbte povstaleckej armády bolo teda treba nastúpiť skôr vzhľadom na väčšiu vzdialenosť od nepriateľských hlavných síl. Ako východiskové body nástupu z východu na západ sa určili:

Červená Skala (oddiel Schäffer), potom postup na hradskú Telgárt—Brezno n/Hr.—Banská Bystrica—Kokava (zosilnený pluk 18. SS divízie), potom nástup na hradskú Polianky—Zvolenská Slatina na Zvolen.

Zároveň pri Tisovci uzavrieť hradskú vedúcu od Brezna n/Hr. cez Polhoru proti prípadným nepriateľským pokusom o prelom.

Do Tomášoviec (hlavné sily 18. SS divízie) nástup cez Podkriváň tak isto na Zvolenskú Slatinu podľa dochádzky.

Zatiaľ čo sa skupiny síl pri Lučenci mali úplne maskovať (osobný príkaz veliteľovi divízie), pochodovali jednotky poslané do Červenej Skaly, Tisovca a Kokavy dosť otvorene, takže protivník ich mohol podľa okolností pozorovať. To však malo pôsobiť ako vedomý klam, ako keby tieto jednotky pochodovali ako posilnenie alebo vystriedanie na východný front a s operáciami proti povstaleckej armáde nesúviseli.

No keď protivník zistí, že tieto sväzy neskoršie náhle zabočia na západ, teda jemu do chrbta, potom bude preňho z operatívnej stránky už neskoro, lebo obkľúčenie sa už začalo, pravda, najprv na veľkú vzdialenosť.

Nepriateľský útok na východ, resp. juhovýchod proti mojim nastupujúcim silám by jeho sily iba roztrieštil, keďže zároveň boli zo západu viazané divíziou „Tatra“ a zosilneným plukom „Schill“, alebo sa dávali napospas útoku „Tatry“ a „Schilla“. Obkľúčenie by sa vtedy uskutočnilo o niekoľko kilometrov na východ.

Výpad alebo pokus o únik na sever by rovnako nebol úspešný, pretože celkove na to bola k dispozícii len hradská Banská Bystrica—Ružomberok, keďže odtiaľ už nastupovala od východu brigáda Dirlewanger a uzavrela cestu.

Rozkazom určené pochodové ciele v chrbte protivníka, teda východiskové body zabočenia na západ, sa dosiahli bez osobitne ťažkých bojových akcií. Odstupňovaným postupovaním (každý rozkaz som vydával rozhlasom a táto cesta fungovala veľmi dobre), ktoré som z času na čas rozkazoval, dostali sa útočiace kolóny nakoniec všeobecne do línie Hronec—Hriňová—Podkriváň a boli teraz pripravené na hlavný útok.

Teraz som dal povel na sústredený útok, a tým na úplné obkľúčenie celej armády Viesta v priestore Banská Bystrica—Zvolen.

A to:

18. SS pancierovou granátnickou divíziou z východu,

SS pancierový pluk „Schill“ sa s časťami preskupoval do okolia Žarnovice, aby potom jednak vyrazil vpred s ťažiskom cez Banskú Štiavnicu, jednak cez Sv. Kríž na Zvolen.

Divízia „Tatra“ sa potom mala pripojiť k všeobecnému útoku z línie Kremnica—Hor. Štubňa na Banskú Bystricu s ťažiskom na jej severnom krídle.

Brigáda Dirlewanger mala postupom zo severozápadu a severu dosiahnuť líniu St. Hory—Korytnica—Magurka, aby v tejto línii zabránila odtrhnutiu väčších bojových sväzov na sever.

14. SS pancierová granátnická divízia „Ukrajinská“, ktorá v týchto dňoch prišla vlakom, mala rozkaz zaistiť iba zadné spojenie v priestore Žilina — Považská Bystrica.

Pokiaľ sa pamätám, 27. alebo 28. októbra padol Zvolen, a o niekoľko dní neskôr Banská Bystrica. Boje v najužšom obklúčení sa skoro skončili, čo som očakával a dúfal, keďže nepriateľ v poznaní úplného obklúčenia uznal bezvýhodnosť ďalšieho odporu. Ešte som dúfal, že sa mi podarí uskutočniť osobnú poradu s generálom Viestom, keď sa raz uskutočnilo krátkodobé telefonické spojenie s generálom Golianom, aby som tým priviedol rýchlejšie zakončenie bojov, aby som riadil odsun sväzov povstaleckej armády do určených priestorov a usporiadal ubytovanie, zásobovanie a odsunutie zajatcov.

Toto spojenie sa však pretrhlo a už sa neuskutočnilo.

Povstalecká armáda generála Viesta a jeho náčelníka generálneho štábu generála Goliana bojovala až do konca udatne — musím to ako vtedajší nepriateľský veliteľ konštatovať k ich cti a v záujme historickej pravdy.

Vypočúvanie generála Viesta a Goliana.

Generál Viest, ktorý sa spolu so svojím náčelníkom generálneho štábu niekoľko dní po páde Banskej Bystrice zdržal v horách severovýchodne od Banskej Bystrice, dostal sa krátko nato do nemeckého zajatia. To mi hlásili telefonicky do Bratislavy. Keď som ich zajatie dal ihneď hlásiť do vodcovho hlavného stanu a Himmlerovi, došiel Himmlerov rozkaz, že treba „zradných generálov“ sputať a odviezť do Berlína. Ten istý rozkaz bol mi odovzdaný prostredníctvom SS gruppenführera Fegeleina (Himmlerov spojovací dôstojník k Hitlerovi a vodcov SS pobočník). Tento rozkaz som vedome nedal vykonať (svedok podplukovník Uechtritz), keďže bol proti mojim zásadám. Obaja generáli prišli na druhý deň večer ku mne nespunatí, aby sa hlásili. Rozkaz, že treba priviesť oboch generálov ku mne, som dal ja. Mal som nasledujúce dôvody:

1. chcel som osobne poznať svojich protivníkov,
2. chcel som ich čo možno najrýchlejšie odtransportovať z územia, ktoré ešte nebolo celkom bezpečné, aby som podľa okolností predchádzal pokusom ich prívržencov ich oslobodiť a aby som sa vyhýbal akýmkoľvek iným rušivým vplyvom.
3. Cítil som sa osobne za ich osud zodpovedný.

Keď obaja generáli v civile prišli neskoro večer do mojej pracovne, hneď som na základe mne známych fotografií poznal generála Viesta. Spýtal som sa ho, či je generál Viest a druhý generál Golian, načo obaja prisvedčili. Potom som sa spýtal Viesta, či vie po nemecky, na čo taktiež odpovedal kladne. Na moju otázku, prečo sú páni v civile, a nie v uniforme, odpovedal mi generál Viest, že v posledných dňoch zažili veľa ťažkostí pri pochode cez hory. Uniformy pritom úplne premokli a roztrhali sa, nechali ich v lese, obstarali si civilné šaty a obliekli ich. Keď som mu vyhlásil, že mohol kludne prísť v uniforme do zajatia, že však myslím, že civilné šaty mali najmä ten dôvod, aby podľa možnosti nepoznane unikli a keď som mu povedal, že mi za tejto situácie môže kludne hovoriť pravdu, vyhlásil generál Viest, že prirodzene mal v úmysle uniknúť na Východ. Ostatne mi povedal, že doteraz v živote vždy zvykol povedať pravdu, že to urobí aj teraz a že za všetko, čo urobil a rozkázal, berie na seba zodpovednosť.

Celé vystupovanie generála Viesta v tomto okamžiku bolo vojenské a po charakterovej stránke také, že na mňa robilo osobitný dojem a že som voči nemu cítil úctu.

Tým už prvý dojem bol absolútne pozitívny. Tento prvý rozhovor som potom prerušil a zakončil vzájomnou poklonou.

Z bezpečnostných dôvodov boli potom obaja generáli pod nemeckým hlavným dozorom umiestnení v bratislavskom väzení (Krajský súd), keďže nebola iná

ubytovacia možnosť. Uvoľniť pre nich súkromný byt, na čo som najprv myslel, stroskotalo už pre dlhý čas, ktorý by úprava tejto ubytovne bola potrebovala, okrem toho na bezpečnostných opatreniach, ktoré by sa museli zvlášť preto urobiť. Lebo aj v Bratislave sa muselo počítať s možnosťou oslobodzovacích pokusov. No obaja generáli dostávali vo väzení vyslovene tú istú stravu, ktorú mali moji dôstojníci a ja.

Tak isto sa im obstarávala bielizeň, civilné šatstvo, kabát, klobúk, topánky, kožený kufor atď., keďže nič nemali.

Moje vypočúvanie, resp. rozhovory s generálom Viestom mali pre mňa čisto osobný informatívny charakter — predovšetkým som chcel Viesta a jeho názory osobne poznať. Preto sme boli sami bez akéhokoľvek vedúceho protokolu, pričom som si ani sám nerobil nijaké písomné poznámky (neskoršie však som si urobil heslovité zápisy do svojho denníka, ktorý mi potom v zajatí odobrali a už sa neobjavil). Raz bol krátko prítomný zástupca podplukovníka Uechtritzza, môj nový náčelník generálneho štábu SS obersturmbannführer Greiner, ale len krátky čas, pričom sa hovorilo iba o menších taktických otázkach.

Hneď na začiatku som prosil generála Viesta, aby pravdivo odpovedal na moje otázky, lebo to je teraz predsa v záujme histórie a on predo mnou ako vojak nemusí mať žiadne zábrany. Okrem toho by bolo potrebné v záujme zabránenia ďalšieho krviprelievania, aby mi povedal, či ešte niekde má ďalšie sily a či týmto silám dal ďalšie rozkazy k odporu. Nato odpovedal generál Viest záporne, zdôraznil však, že menšie skupiny mohli bezpochyby uniknúť a že tieto skupiny pravdepodobne ako partizáni v horách budú klásť naďalej odpor. Rozkazy už žiadne nedal.

Ostatne ma generál Viest poprosil, aby som ako nemecký generál mal porozumenie, keď ma požiada nepoložiť mu otázky na mená osôb, keďže z pochopiteľných dôvodov — to je vraj preňho otázka cti — by na ne nemohol odpovedať. Odvetil som mu, že to viem plne pochopiť a nebudem mu dávať otázky podobného druhu. Viest sa poďakoval.

Touto gavalierskou dohodou sa medzi nami — napriek vojne — vytvorilo kamarátske ovzdušie, v ktorom prebiehal celý rozhovor čo do tónu, formy, ako aj čo do obsahu.

Najprv som začal hovoriť o účele a cielej povstania a poprosil som Viesta, aby mi to pre moje vlastné pochopenie jasne a otvorene vysvetlil. Na moju otázku, či touto príčinou je hospodárska, sociálna alebo politická nespokojnosť slovenského národa so svojou vládou alebo či sú iné príčiny, Viest vysvetlil, že toto všetko je jedine čisto československý problém. Uviedol asi toto:

Rozštiepenie bývalej Československej republiky na čisto český a slovenský štát je vraj, okrem iných hľadísk, obrovský hospodársky a politický omyl.

Na jednej strane sú české kraje⁶ vysoko vyvinutým priemyselným štátom, český továrenský robotník a český remeselník sú svetoznámi svojou pilnosťou a osobitnou zručnosťou, ich rýchlou technickou chápavosťou a rozvojom atď., zatiaľ čo Slováci z prevažnej časti sú trochu primitívnym, veľmi skromným, ale aj veľmi usilovným roľníckym národom so všetkými kladmi roľníckeho stavu, nemajú však priemyselné sklony napriek veľkým pôdnym náleziskám a ani nepoznajú veľké duševné ciele.

Za priemysel, ktorý dnes na Slovensku je, Slováci vďačia hlavne Čechom. Aj horná intelektuálna vrstva Slovákov je nadmieru tenká. Už tým majú Česi podstatný náskok (nedostatok vysokých škôl atď.). Slovenský štát je aj príliš malý na to, aby pre pomerne malú hornú vrstvu vyhadzoval veľké štátne výdavky pre všetky vzdelávacie a výchovné oblasti. Slováci teda musia alebo používať jestvujúce kultúrne a vedecké možnosti starého českého štátu, čo by bolo správne na základe takmer spoločnej reči, alebo musia svojich synov poslať študovať do

⁶ V origináli „Tschechei“.

zahraničia. Na to však slovenský roľník (a to je prevažná väčšina národa) nemá ani veľké sklony, ani potrebné peniaze.

Vlastný štátny rozpočet je pre túto malú krajinu nerentabilný a príliš drahý. Priemyselný, vedecký a kultúrny rozvoj je pre Slovensko v československom štáte omnoho intenzívnejší, rýchlejší, a preto aj produktívnejší, čo by Slovákom vôbec nebolo možné.

Zatiaľ čo slovenský národ v spojení s českým v spoločnom štátnom útvare predstavoval mocenský faktor v európskej politike a predstavoval by ho aj naďalej, slovenský štát ako taký je bezvýznamný a nikdy nebude môcť uskutočňovať vlastnú zahraničnú politiku. Jeho hospodárska závislosť od zahraničia sa potom nutne odzrkadľuje v labilnej zahraničnej politike.

Aj vojensky Slovensko nemôže hrať nijakú úlohu, zatiaľ čo Československo je dôležitým vojenským činiteľom.

Následkom toho je vraj presvedčeným prívržencom československého štátu, ktorý je jeho ideálom. Musím teda pochopiť, keď mi ako presvedčený Čechoslovák povie, že preto odmieta slovenský štát z najnútornejšieho presvedčenia a že proti nemu bojuje.

Povstalecká armáda:

mala cieľ jednak napomáhať rýchly vojenský vývoj v zmysle spojencov, ale aj rozdrviť a rozbiť slovenský štát vnútropoliticky. Na to však bolo treba na východnom fronte, za jej chrbtom väčšieho operatívneho úspechu, ktorý sa neuskutočnil.

Keď som sa potom spýtal generála Viesta, ako teraz rozmýšľa o celkovej situácii, keď sa toho času na východnom fronte Slovenska nedajú zaznamenať nijaké osobitné udalosti, no predovšetkým, keď jeho armáda je vyradená, vyjadril sa jednoznačne, že jeho cieľ sa predsa len raz stane možným a že aj v to verí.

Tento mužný výraz bol pre mňa ďalším dôkazom jeho priameho zmýšľania; aj som mu povedal, že je uznania hodné, keď sa ešte dnes drží svojej zásady.

Rozhovor o vojenských otázkach: úvodom ma Viest poprosil ešte raz, aby nikoho nemusel menovať, pričom som mu zopakoval svoj už raz daný prísľub.

Viest vyhlásil, že mu bolo známe, že som koncom septembra prevzal velenie nemeckých vojenských síl nasadených proti nim.

Úloha viest povstaleckú armádu bola preňho síce ťažká, no tým čestnejšia. Bol si v tom načistom, že zápas a vydržanie jeho armády môžu byť len časove obmedzené a že osud jeho armády bude prípadne jedného dňa vo veľkom nebezpečenstve, ak sa nedostaví operačný úspech na východnom fronte.

Útoky divízie „Tatra“ a pancierového granátnického pluku „Schill“ znamenali preňho, pravda, vždy straty na území, no osobitne nepríjemná bola preňho strata dôležitej uhoľnej oblasti Handlová, a to preto, lebo táto oblasť znamenala pre ním neobsadené Slovensko vyslovený zisk, odhliadnuc od straty pre jeho územie, ktorá tomu bola rovnocenná. Ostatne boli útoky od západu preňho celkom znesiteľné a nemali ani zásadný rozhodujúci význam pre budúcnosť, keďže mal aj pri dlhšie trvajúcich bojoch ešte vždy možnosť ustúpiť na východ; podľa potreby mohol svoju armádu rozdeliť na niekoľko väčších a menších skupín (skupiny odporu), aby pokračoval v ďalšom tvrdošijnom a dopodrobna pripravenom boji v horskom kraji Slovenského rudohoria, čo predsa jeho ľuďom bolo z najväčšej časti známe.

Týmto spôsobom pri zodpovedajúcom zásobovaní, ktoré sa leteckou cestou dalo bez ťažkostí uskutočňovať, mohol dlhý čas vydržať. Keby bola potom prišla pomoc z východu, mohol svoju armádu zasa spojiť. Najmä nasadením nepatrných síl z hôr mohol naďalej podstatne rušiť nemecký prísun, ba dokonca ho kontrolovať.

Zima by sa bezpochyby stala jeho spojencom, keďže v tomto ročnom období vzhľadom na vysoký sneh neboli možné podstatnejšie útočné a očisťovacie akcie nemeckých vojsk.

No keď zrazu videl, že sa proti nemu z východu, z juhovýchodu, ale aj zo severu približovali silné nemecké jednotky a keď aj útoky zo západu zosilneli, bolo mu

jasné, že sa uskutočňuje úplné obkľúčovanie jeho armády, ktoré mu znemožnilo akúkoľvek možnosť a akúkoľvek aktívnu činnosť.

Vyhýbať sa teda už nebolo možné. Mohol už len so svojou armádou bojovať až do konca vo vtedajšom zoskupení. Rozhodol sa zdieľať osud svojej armády. Možnosť ešte zavčas sa z obkľúčenia dostať prostredníctvom lietadla odmietol z dôvodov vojenskej cti.

Povedal mi, že si asi viem predstaviť, ako sa duševne cítil, keď videl, že sa naplňa osud jeho hrdej a úspech sľubujúcej armády a nemohol zasiahnuť. Generál Viest mi potom na mape ukázal rad podrobností o zoskupení jeho síl, delostrelectva, pancierového vlaku, rezerv atď., ktoré dnes už nemôžem opísať. Ved je to teraz už aj tak dosť bezvýznamné.

(Tento rozhovor mal skôr formu čisto taktickej, úplne nenútenej besedy, bola to výmena vzájomných rozkazov a poňatí a bol zaujímavý pre obe strany.)

Keď potom padla Banská Bystrica, pokúsil sa s niekoľkými vernými priateľmi, medzi nimi s Golianom, uniknúť cez hory; preto obliekli civilné šaty a uniformy odložili v lese. Tam ho potom na jeho prekvapenie zajali.

Viest mi povedal, že úprimne ľutuje, že sa prihodili násilnosti proti civilným osobám, najmä na začiatku povstania. Tieto opatrenia nezodpovedných fanatikov boli mimo jeho zodpovednosti a on ich ako vojak úplne odsudzuje.

Keďže som mal citové dojem a bol aj o tom presvedčený, že Viest s týmito príhodami nebol spojený, a teda ani nemohol byť za ne zodpovedný, bol tento prípad pre mňa vybavený a nerobil som mu nijaké osobné výčitky. Ani neskoršie som ho preto neobžaloval, alebo nevzniesol proti nemu výčitky, ani som sa o to nepokúsil.

Povedal som mu pri tom, že sa so všetkými príslušníkmi jeho povstaleckej armády a aj s partizánmi v zmysle rozkazu zaobchádza ako s vojnovými zajatcami a že sa odsunú do ríše. Jeho a generála Goliana vypočujú orgány Abwehru, ktorá patrí do Hlavného úradu ríšskej bezpečnosti, a pôjdu v najbližších dňoch do Berlína.

V priebehu rozhovoru mi generál Viest na moju otázku rozprával o účinku nemeckých V-zbraní na území Londýna. Povedal, že ani zďaleka nemajú ten účinok, ako sa to tvrdí v našej propagande. Osobne sa presvedčil niekoľkokrát o ich účinkoch a opísal mi podrobnosti. Rozprával mi tiež o svojom pobyte v Moskve a že sa mu tam veľmi páčilo. Najmä umenie, divadlo a hudba je napriek vojne na priam nepredstaviteľnej výške; hlavne sa nadchol ruským tanečným umením. Ruský balet je vraj skutočne jedinečný na svete a vlastne existuje len jedna skutočná tanečnica, a tá je ruská. V Moskve sa vraj dá dobre žiť, v každej oblasti vidno obrovské totálne vojnové nasadenie. Viac sa o politických záležitostiach v Londýne alebo v Moskve nehovorilo.

Rozhovory s generálom Viestom sa viedli vždy ako medzi skutočnými pánmi a takmer by som povedal v kamarátskom zdvorilom tóne. Nikdy som nedal generálovi Viestovi pocítiť, že je porazeným protivníkom. Počas rozhovorov sme pili čaj alebo kávu s pečivom a fajčili. Povedal som mu, že som kedykoľvek preňho k dispozícii, keby mal zvláštne želania alebo sťažnosti. Musí aj to pochopiť, že ho v Bratislave môžem ubytovať len vo väzení, keďže, samozrejme, tam sú bezpečnostné opatrenia pre jeho osobu najjednoduchšie. Ostatne je jeho pobyt tu aj tak len krátkodobý, pretože zakrátko pôjde do Berlína.

Generál Viest mi na to povedal, že nemá ani pranie ani sťažnosti. S úsmevom povedal, že jeho zvláštne pranie — dať mu slobodu — mu aj tak nemôžem splniť. Pritom som odvetil, že dúfam, že sa obaja po vojne stretne, aby sme si za iných okolností vymieňali spomienky na dnešné časy a mohli pracovať na trvalom dorozumení oboch našich národov. Viest povedal, že aj on po tom túži, lebo tak ako on a ja sme ešte pred niekoľkými dňami proti sebe bojovali ako nepriatelia a teraz sa už môžeme spolu baviť bez nenávisťi a rozumne, tak isto to musí byť raz aj možné v politickom živote národov.

Krátko nato mi telefonoval vtedajší štátny minister pre Čechy a Moravu Frank a poprosil ma, aby mohol hovoriť s generálom Viestom a Golianom. Pretože som proti tejto návšteve mal námietky, z dôvodov príslušnosti a tiež z osobných dôvodov som nechcel z jeho strany nijaké zasahovanie na Slovensku, spýtal som sa ho telefonicky na jeho osobitné dôvody. Frank mi odvetil, že ho ako štátneho ministra pre Čechy a Moravu zaujíma a musí zaujímať, pokiaľ sa Viest so svojimi plánmi chcel dotýkať protektorátu. Do mojich vojenských záležitostí však nechce nijako zasahovať. S tým som súhlasil. Mal som však dojem, akoby Frank tento rozhovor s oboma generálmi bol z propagandistických dôvodov rád uskutočnil v Prahe. A len na základe môjho, nepochybne trochu nepríjemného dotazu nevyslovil toto pranie. Nebol by som tejto žiadosti vyhovel, keďže som za všetkých okolností chcel oboch generálov ušetriť propagandistického vystavovania.

Tak prišiel Frank ku mne do Bratislavy do mojej služobnej budovy. Pretože mi bolo známe, že Frank je ostrým protivníkom Čechov, prosil som ho najprv v mojej súkromnej izbe, aby sa pri rozhovore zdržal akejkolvek prípadnej ostrosti voči oboj generálom. V krátkosti som mu povedal, že si ako vojak musím generála Viesta vážiť pre jeho priame držanie a otvorený charakter, čo mi už niekoľkokrát dokázal, a preto nemôžem pripustiť nijaké osobné útoky. Pozoroval som, že Frank nezdieľa môj názor, keďže žartovne povedal niečo v tom zmysle, že my vojaci sme proste zlými politikmi a ja som sa azda len nestal čechofilom. Ja som tak isto odpovedal žartovne, že ma musí zaradiť do svojej kartotéky bezpečnostnej služby, dokonca ako veľmi zaťaženého, keďže mám švagrinú národnú Česku, s ktorou si dokonca dobre rozumiem. Nato mi Frank odvetil, ako ironicky poznamenal, „pre Vaše upokojenie“, že už vopred nemal nijaké úmysly viesť osobné alebo agresívne spory a sľúbil mi, že to ani neurobí. To aj počas rozhovoru korektne dodržal. Rozhovor so samotnými generálmi netrval dlho. Franka výlučne zaujímalo, do akej miery Viest so svojimi plánmi zasiahol do protektorátu, a najmä s ktorými osobami alebo okruhmi osôb pritom spolupracoval, alebo by sa bol neskoršie spojil.⁷

Viest (Golian sa na tom takmer vôbec nezúčastnil) vyhlásil, že išlo o čisto slovenské miestne ohraničené vojenské stanovenie cieľa bez politických alebo osobných spojení s protektorátom. Viest nerobil nijaké prifaňujúce údaje alebo čo len narážky voči iným osobám a choval sa — ako sa dalo predpokladať — nezávadne.

Na vyslovenú otázku Franka, či Viest aj dnes stojí pri svojom politickom názore (Československo), Viest vyhlásil, že je presvedčený o správnosti svojej myšlienky a od toho neupustí. Keď sa na to Frank ešte spýtal, či on (Viest) verí, že jeho myšlienka zvíťazí, odpovedal Viest doslova, pokiaľ sa pamätám, a myslím, že to môžem povedať s určitosťou, pretože to na mňa ako na vojaka urobilo zvláštny dojem: „Áno, verím a dúfam.“ Na Frankovu otázku Viestovi, či ho pozná, resp. či vie, kto on (Frank) je, odpovedal Viest záporne.

Keď rozhovor podľa mojej mienky nepriniesol nijaké výsledky, skončil sa.

Ďalší rozhovor bol, myslím, budúceho dňa alebo o deň neskôr tak isto v mojej pracovni, na ktorú predseda vlády dr. Štefan Tiso pozval ministra Tida Gašpara a myslím aj ministra Hašíka, keďže mali niekoľko otázok na adresu oboch generálov. Pretože tento rozhovor sa viedol len v češtine alebo slovenčine, neporozumel som obsahu, ani zmyslu.

Ani štátny prezident, ani vláda sa na mňa neobrátili s dotazom ohľadne vydania oboch generálov slovenským úradom. Predpokladám, že sa tak nestalo preto, lebo bolo známe, že sa generáli čím najskôr mali odsunúť do Berlína na ďalšie vypočúvanie do Úradu VI (kontrašpionáž).

⁷ Franka zaujímali okrem iného informácie týkajúce sa čs. vlády v Londýne. V rozhovore s Viestom si overoval adresu Benešovho sídla a neskoršie ho navrhoval zničiť riadenou strelou V-2. (SÚA Praha, Ž 301-94-1.)

Krátko nato prišiel ďalekopis ríšskeho vodcu Himmlera, ktorý mal asi toto doslovné znenie: Generáli Viest a Golian sa okamžite majú poslať na Úrad VI (RSHA) do Berlína. Doslova tam bolo: „Za bezpečný a nezávadný príchod a odovzdanie v Berlíne ručí nemecký veliteľ osobne svojou hlavou.“

Tento ďalekopis vyvolal u mojich spolupracovníkov na štábe len úsmev.

Napriek tomu som aj pri tejto príležitosti upustil od sputnaní (ktoré ríšsky vodca už prikázal na základe môjho hlásenia o zajatí generálov) z ľudských dôvodov. Dokonca som sa cítil povinný prísť pri ich odchode osobne do väzenia a presvedčiť sa o korektnom postupe pri odchode. Keď sa generáli Viest a Golian so svojimi koženými kuframi v ruke objavili na chodbe väzenia a chceli zísť dolu, vyčítal som, že obaja generáli si sami nesú kufre, a rozkázal som dvom nemeckým vojakom, ktorí stáli blízko, aby generálom kufre zobrali a odniesli k vozu.

Ako sprievodné komando bola určená čata vojakov wehrmachtu. Transport išiel z Bratislavy do Viedne autobusom, z Viedne bol objednaný vozeň 2. triedy, ktorý sa mal pripojiť na normálny rýchlik. Veliteľa a mužov sprievodného komanda som ešte raz osobne na väzenskom dvore — Viest stál vedľa — upozornil na korektné a slušné chovanie a držanie voči generálom (použil som výslovne tento výraz). Veliteľ bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby Witiska bol taktiež prítomný. Súhlasil s mojím vojenským postojom voči generálom a povedal, že sa z toho sám teší ako bývalý c. k. dôstojník.

Niekoľko dní neskôr, keď som dostal hlásenie o nezávadnom príchode do Berlína, zatelefonoval som generálovi zbraní SS von Herffovi, s ktorým som bol úzko spriatelnený (náčelník hlavného osobného úradu SS, ktorého tak isto len pred rokom prevzali z wehrmachtu do SS), poprosil som ho, aby sa v Berlíne postaral o prednostné dobré zaobchádzanie s generálom Viestom a Golianom, keďže som osobne spoznal Viesta ako charakterného vojaka. Zmienil som sa von Herffovi o niektorých podrobnostiach. Herff mal Viestovi podľa možnosti dať vedieť, že som sa naňho spýtal.

Von Herff, ktorý mal najväčšie porozumenie, keďže patril k tej istej bojovej skupine ako ja, mi to prisľúbil. O niekoľko dní som dostal od von Herffa zprávu, že záležitosť vybavil a že je všetko v poriadku.

Asi začiatkom januára 1945 som sa dozvedel od von Herffa a ešte z inej strany — dnes už presne neviem — že sa obaja generáli majú dobre a vypočúvanie sa blíži ku koncu. Generáli sa potom dostanú do zajateckého tábora pre dôstojníkov. To isté mi približne v tom istom čase povedal aj dr. Witiska. Aj sám Himmler, ktorému som koncom januára pri poslednej porade v Deutsch-Krone (pozri neskoršiu zprávu) opísal môj kladný posudok o Viestovi — pričom mi nijako neodporoval — na moju otázku, kde obaja generáli teraz sú, mi povedal, že toho času nevie, či ich ešte v Berlíne na RSHA vypočúvajú, alebo či ich už previezli do zajateckého tábora.⁸

Hneď pri prvom vypočúvaní v americkom zajatí v máji 1945 som sa odvolal na generála Viesta, keďže som vedel, že on voči mne by sa tak správal, ako ja voči nemu a Golianovi.

⁸ Všetky stopy po Viestovi a Golianovi sa strácajú v januári 1945 vo väznici RSHA v Berlíne. Podľa výpovedi Kurta Lischku, prednostu jedného z oddelení RSHA, oboch generálov vypočúvali v IV. oddelení (centrála gestapa). Lischka, ktorý zpravodajsky pre potreby vojenského veliteľstva vyhodnocoval protokoly z výsluchov Viesta a Goliana (tak isto ako Malára a Karvaša), vypovedal, že Viesta a Goliana nepopravili skôr ako koncom januára 1945. (AMS Praha. Nár. súd Bratislava, Onľud 62/46. Zápisnica o výpovedi K. Lischku zo 14. 5. 1947.)

Od konca novembra 1944 posielal šéf RSHA Kaltenbrunner obsiahle predbežné zprávy o výsledkoch výsluchov Viesta a Goliana K. H. Frankovi do Prahy. Zprávy, ktoré sme mali v rukách, svedčia o tom, že sa nacistom podarilo sústrediť veľmi podrobné informácie o prípravách a priebehu povstania, o jednotlivých smeroch v odboji, o jednotlivých odbojových skupinách i osobách, o ceste delegácií do SSSR, o Čatlošovom memorande, o činnosti SNR a jej zložení, o zjednocovaní s jzdé, o národných výboroch atď. Pre veľký rozsah materiálu, ako aj preto, že sa nezachoval v úplnosti, nemohli sme ho predbežne využiť v tomto zborníku.

Povstalecká armáda pod hlavným velením generála Viesta a jeho náčelníka generálneho štábu Goliana bojovala až do konca údatne; musím to konštatovať k ich cti ako vtedajší nepriateľský veliteľ v záujme historickej pravdy.

Generál Viest, ktorý sa so svojim náčelníkom generálneho štábu Golianom dostal do nemeckého zajatia v horách niekoľko dní po páde Banskej Bystrice, hlásil sa s generálom Golianom u mňa v Bratislave ako vojnový zajatec.

Už pri tejto príležitosti generál Viest vyhlásil v priamom a mužnom postoji, že za všetko, čo robil a rozkázal, prevezme plnú zodpovednosť. Tak isto pri mojich neskorších rozhovoroch, resp. vypočúvaní (generál Viest a generál Golian boli približne 18. novembra 1944 podľa rozkazu prevezení na ďalšie vypočúvanie do Berlína) s generálom Viestom, predom mnou vyhlásil, že aj naďalej plne stojí za svojím cieľom a svojou vlasteneckou myšlienkou — vytvorením Československej republiky.

Tým sa Viest prejavil ako výborný, udatný vojak a čestný muž.

Aj keď generál Viest bol predtým mojím nepriateľom, ktorý má dlhé týždne staval pred najťažšie zafazkávacie skúšky, hneď pri prvom rozhovore a aj neskoršie utvoril svojím priamym vojenským postojom, napriek všetkým rozporom, ľudský most od srdca jedného k srdcu druhého vojaka a pevne zakotvil.

Generál Viest to vedel, cítil a poznal z môjho postoja voči nemu.

Keď v zpráve nemeckého wehrmachtu z 9. novembra 1944 generála Viesta označili ako „zradného generála“, už vtedy som s tým nesúhlasil. Tento výraz odporoval aj vojenskému ponímaniu môjho náčelníka generálneho štábu podplukovníka gšt. Uechtritzu.

Lebo generál Viest bol, ako sa mi častejšie priamo a otvorene priznal, presvedčeným a nekompromisným zástancam myšlienky československej štátnosti. Nikdy teda zásadne neuznal slovenský štát, odmietol ho, otvorene proti nemu bojoval, nemohol ho teda „zradiť“.

Viest sa ako vojak zaprisahal tejto vlasteneckej myšlienke a postavil sa odvážne a rozhodne na čelo armády, ktorá — vzdialená od každej podpory zvonka — za najobťažnejších pomerov sa musela spoľahnúť len sama na seba. Spolu so svojou armádou udatne vydržal až do porážky, hoci mal možnosť ešte pred tým — ako mi sám povedal — než celkom jasne spoznal plánovité obkľúčovanie jeho armády mojou divíziou, lietadlom osobne ujsť z obkľúčenia.

Výslovne by som pritom chcel konštatovať, že generál Viest predom mnou úprimne lutoval, že došlo k vraždám a k výtržnostiam na nezúčastnených civilistoch a nemeckých dôstojníkoch — najmä na začiatku povstania — zo strany nezodpovedných fanatikov, ktoré aj on ako dôstojník musí čo najostrejšie odsúdiť.

Keďže som bol presvedčený už na základe celkového vonkoncom priaznivého dojmu o generálovi Viestovi, že on týmito zločinními nemôže byť zafaznený, nerobil som mu nikdy osobné výčitky, ani neskoršie som proti nemu výčitky nevzniesol, alebo nedal vzniesť.

V svojom vtedajšom denníku som o vtedajších dojmoch napísal toto:

„Viest a ja sme si ako vojaci jeden druhého navzájom ctili a zblížili sme sa aj ako ľudia.

Nech raz milosrdný osud nás bývalých protivníkov z bojového poľa po skončení najhroznejšej zo všetkých vojen ešte raz zvedie, aby sme spoločne v mieri a poctivo dali svoj prínos pre také potrebné dorozumievanie našich susedných národov, českého, slovenského a nemeckého a aby sme aj my tým mohli k budove jednotnej Európy pridať svoju tehlu.

Také je nás oboch prianie a rozhodnutie.“

Cítim zodpovednosť voči dejinám, aby som výslovne vyhlásil a celou svojou osobou sa zastal toho, že si generál Viest už v prvých dňoch svojho zajatia v Bratislave, napriek nepochybne veľkému duševnému otrasu kvôli porážke, vo všet-

kých rozhovoroch, ktoré som s ním mal, zachoval príkladný vojenský a charakterný postoj. Otvorene vyslovil v mojej prítomnosti nádej a pevnú vieru v konečné víťazstvo svojej myšlienky a toto slávnostne a z najvnútornejšieho presvedčenia vyhlásil K. H. Frankovi na konci rozhovoru, keď vtedajší štátny minister pre Čechy a Moravu prišiel do Bratislavy, v prítomnosti mojej a viacerých svedkov.

Generál Viest sa tým stal večným slávnym príkladom pre pojem pravého vojenstva.

Rokovanie so štátnym prezidentom:

Moje rokovanie s bývalým štátnym prezidentom dr. Jozefom Tisom:

1. O svojej návšteve pri nástupe som už zprávu podal.
2. Moja druhá návšteva bola spojená s Himmlerovou návštevou. Zpráva už bola podaná.

3. Pri príležitosti stretnutia a referátu o vojenskej situácii u štátneho prezidenta — približne v polovici októbra 1944 — tento prehlásil, že veľmi ľutuje, že jeho slovenskí vojaci sa zúčastnili v tomto povstaní proti štátu a proti nemu. Poznal svojich Slovákov nielen ako politik, ale aj ako duševný pastier a sú to mimoriadne dobromyseľní, slušní, poslušní, verní, kešťanskí ľudia, krátko povedané, usilovný, poriadny roľnícky národ. Zďaleka najväčšia časť, podľa jeho náhľadu, ani nepochopí toto povstanie, keďže je politicky nezainteresovaná. Boli zvedení alebo pošťvaní. (Náčelník generálneho štábu podplukovník Uechtritz mi povedal, že v povstaleckej armáde sa rozšírila zpráva, že štátny prezident dr. Jozef Tiso bol Nemcami alebo zatknutý, alebo už zastrelený. Tým sa prísaha vojakov na prezidenta zrušila.)

Vraj bezpodmienečne poslúchajú svojich dôstojníkov. Ak títo dôstojníci za niečo stoja, je dobre, ak nie, potom dôjde k takému vývinu.

Na jeho otázku, čo sa vlastne stane s tými ľuďmi, ktorí proti nám bojujú (myslel tým vojakov aj partizánov), vysvetlil som prezidentovi, že sa na základe už dlhšie existujúceho predpisu OKW so všetkými — a to vojakmi a partizánmi — bez výnimky, zásadne zaobchádza ako s vojnovými zajatcami, že spadajú pod ženevskú konvenciu a na rozkaz OKW sa okamžite odsunú do ríše, kde ich rozdelia do zajateckých táborov.

Pritom štátny prezident naznačil, keby sme ich všetkých nechali len tak utiecť (pri tejto poznámke sa usmieval), vtedy by sa otázka najrýchlejšie vyriešila, lebo pôvodcov aj tak nechytíme, a všetci ostatní budú radi, keď budú zase doma a budú mať pokoj. Zároveň však uznal, že je to z vojenských dôvodov neuskutočniteľné a že som tiež viazaný na rozkazy zhora, ktoré nemôžem zmeniť. Lebo teraz musí konečne nastať pokoj, a tým by sa čo najrýchlejšie dosiahol.

4. Potom som — väčšinou po krátkej návšteve u bývalého predsedu vlády dr. Štefana Tisu alebo spolu s ním, ale aj sám štátnemu prezidentovi dr. Jozefovi Tisovi v krátkosti referoval o príslušnom stave vojenských operácií. Referoval som aj v hrubých črtách o tom, čo som vedel o vývoji situácie na iných frontoch. Tieto porady mali čisto vojenský, nikdy nie politický charakter a boli týždenne priemerne najviac raz, počas bojov podstatne zriedkavejšie.

Bývalý štátny prezident sa zdržal akéhokoľvek zasahovania alebo návrhov. Mal som pre to plné porozumenie, že sa ako katolícky kňaz nechcel zaoberať vojenskými operáciami alebo podobnými myšlienkami. No stále znova naznačoval, že mu ešte nie je pochopiteľné, prečo Slováci podnikli toto nezmyselné povstanie a cítil sa svojím bývalým slovenským ministrom armády generálom Čatlošom, ktorý krátko pred začatím povstania odcestoval na povstalecké územie, keďže bol asi zasvätený do plánu povstania, ťažko oklamáný a roztrpčený. Štátny prezident podľa mojej mienky ešte stále dúfal, že sa povstalecká armáda a celé povstalecké hnutie samo od seba zrúti a sa rozloží, skôr než dôjde k väčším rozhodujúcim bojom.

5. Na základe svojho pozitívneho postoja k náboženstvu a kresťanstvu (svoju

výchovu som dostal v humanistickom benediktínskom gymnázii v Bavorsku, čo som aj štátnemu prezidentovi porozprával), zakázal som pod trestom svojmu štábu a všetkým dôstojníkom, príslušníkom strany, útvarov wehrmachtu a zbraní SS a tým prakticky celým jednotkám akékoľvek zasahovanie alebo nepriateľský postoj v cirkevných záležitostiach. Poprosil som pána prezidenta, aby mi okamžite oznámil, keby sa v tomto smere niečo vyskytlo. Tak isto som okamžite zrušil ubytovanie nemeckého vojska na cirkevných pozemkoch, pokiaľ mi to bolo hlásené sekretariátom štátneho prezidenta (dr. Murínom). Na základe tohto svojho postoja som štátnemu prezidentovi oznámil svoje pranie vykonať oficiálnu návštevu u jeho eminencie pána arcibiskupa Kmetka v Nitre. Štátny prezident vrelo uvítal tento môj úmysel, keďže mi povedal, že v skorších rokoch bol tajomníkom arcibiskupa a bol tiež činný ako profesor teológie na kňazskom seminári v Nitre. Návšteva sa uskutočnila približne v polovici októbra, pripravoval, resp. ohlásil ju dr. Murín.

O priebehu tejto návštevy podávam zprávu osobitne.

6. Môj návrh štátnemu prezidentovi, aby v prípade dobytia Banskej Bystrice tam vykonal štátny akt:

Asi v posledných októbrových dňoch som už bol presvedčený, že boje na obkľúčení povstaleckej armády dosiahli svoj vrchol, resp. chýlili sa ku koncu.

S pádom Banskej Bystrice som teda mohol rátať v najbližších dňoch.

Nato som sa rozhodol, že hneď po dobytí Banskej Bystrice tam pôjdem a vykonám slávnostnú prehliadku. Podľa starej vojenskej obyčaje býva po skončení bojov bohoslužba. To bolo v súlade s mojím základným náboženským presvedčením.

Čo bolo samozrejmejšie ako to, aby som štátnemu prezidentovi dr. Jozefovi Tisovi, ktorý predsa sám bol katolíckym kňazom, navrhol ísť so mnou, prípadne, aby tam vykonal slávnostnú prehliadku, mal prejav a ukázal sa ľuďom? Práve to posledné sa mi videlo dôležité, lebo údajnou zprávu, že štátny prezident bol Nemcami zatknutý alebo zastrelený, mnohí vojaci slovenskej armády sa cítili zbavení svojej prísahy a museli voči Nemcom cítiť oprávnenú nenávisť. Preto prítomnosť štátneho prezidenta v zmysle čo možno najrýchlejšej všeobecnej pacifikácie a zamedzenia ďalšieho zbytočného krviprelievania sa mi nezdala bezvýznamná. Na otázku štátneho prezidenta, či sa tam už dá ísť, povedal som, že cesty sú voľné, že, pravda, nemôžem zaručiť, že by niekde nejaký jednotlivec na nás nemohol vystreliť, dúfam síce, že sa toto nestane, no zodpovednosť za jeho (prezidentovu) osobnú bezpečnosť by som nemohol prevziať.

Toto som musel povedať, pretože by som potom v prípade atentátu bol voči riši zodpovedný ja. Musel som teda samému štátnemu prezidentovi prenechať rozhodnutie, či pôjde do Banskej Bystrice. Štátny prezident hneď súhlasil s mojím návrhom a dúfal, že všetko dobre dopadne. Dr. Tiso mi povedal, že vezme so sebou niekoľkých ministrov.

7. Prísaha domobrany.

Asi v polovici októbra sa konala slávnostná prísaha prvého práporu novoutvorenej domobrany na štátneho prezidenta, na ktorú pozval minister Haššík mňa a môj štáb, ako aj v Bratislave prítomných diplomatov.

Priebeh oslavy je asi známy.

Potom sme krátko posedeli v dôstojníckom kasíne domobrany, kde sa podávali malé raňajky. Tu nikdo nemal prejav, ani štátny prezident, ani ja, ani slovenský dôstojník. Asi hodinu sme sa zhovárali s rôznymi slovenskými dôstojníkmi, a potom sme sa rozlúčili.

8. Štátny akt v Banskej Bystrici.

Chcel by som tu výslovne zdôrazniť, že som za nijakých okolností nežiadal účasť štátneho prezidenta a rôznych ministrov, ale že som štátnemu prezidentovi účasť iba navrhol, pričom potom štátny prezident, keď s návrhom súhlasil, vyhlásil, že zoberie aj vládu.

Kolóna štátneho prezidenta odcestovala pod vojenskou ochranou približne o 5.00 hodín ráno od prezidentského paláca v Bratislave.

Účastníci: štátny prezident, predseda vlády, minister Hašík, minister Gašpar, vodca národnej skupiny Karmasin, ja so svojim náčelníkom generálneho štábu, môj adjutant major Edlinger, dr. Witiska s adjutantom a ešte niekoľko ďalších.

Cesta viedla cez Nitru—Zlaté Moravce—Žarnovicu—Sv. Križ—Zvolen—Banskú Bystricu.

Pokiaľ sa pamätám, od Zlatých Moraviec do Žarnovice — počnúc Žarnovicami prevzala čata výzvedných obrnených vozov ochranu kolóny motorových vozidiel až do Banskej Bystrice proti neočakávaným udalostiam.

Prípravou záležitosti v Banskej Bystrici som poveril veliteľa divízie „Tatra“ a istého štábneho dôstojníka (majora Lorenz-Mayera), ktorý tam išiel o deň skôr; podrobnosti som prenechal jemu. Veliteľovi divízie „Tatra“ alebo veliteľovi pluku tejto divízie som prikázal, aby banskobystrickému biskupovi, ak sa mu podarí sa s ním stretnúť, odovzdal moje pozdravy a pozdravy pána arcibiskupa z Nitry s vyjadrením jeho (arcibiskupovej) radosti, že predošlé dni šťastlivo prežil.

Tým, predpokladám, moji dôstojníci snáď dali banskobystrickému biskupovi najavo, aby štátneho prezidenta, ministrov a mňa s mojím štábom pozvali na pohostenie. Dal som príkaz, aby niekde vytvorili možnosť pre krátke spoločné pohostenie. Vtedy som nemal nijaký prehľad, do akej miery Banská Bystrica vôbec utrpela v bojoch. Na základe môjho postoja k náboženským otázkam, ktorý bol známy, mnou poverení dôstojníci si azda mysleli, že biskupský palác bude najvhodnejší (aj vzhľadom na bezpečnostné opatrenia) pre spoločné pohostenie vlády a môjho štábu a že tým urobia štátnemu prezidentovi a mne zvláštnu radosť.

Tak sme sa až v Banskej Bystrici neočakávane dozvedeli o pozvaní pána biskupa, ale potešil som sa mu a myslím, že spolu so mnou všetci pozvaní.

Pri príchode do Banskej Bystrice bolo na námestí, najmä pred kostolom, zhromaždené veľké množstvo ľudí. Keď štátny prezident so mnou vystúpil z voza, ozvalo sa hlasité volanie z masy ľudí, ktorému som, pravda, nerozumel. Prevládalo veľké nadšenie. Za zvukov organu vstúpil štátny prezident, ministri a ja so svojim štábom do už preplneného kostola, zaujali sme miesto v prednej lodi na oboch stranách oltára v kanonických kreslách. Ja som sedel vpredu medzi predsedom vlády a ministrom Hašíkom.

Štátny prezident slúžil omšu.

Nasledovala slávnostná pieseň (Te Deum alebo slovenská ľudová pieseň). Potom sme sa odobrli k improvizovanej rečníckej tribúne, keď predtým pri kostolnej bráne dve dievčatá v národnom kroji podali štátnemu prezidentovi a mne kvety.

Tu mal štátny prezident dlhší prejav (po slovensky), ktorý ho zrejme veľmi vzrušil, no ja som mu nerozumel, keďže neviem po slovensky. Nemecké znenie jeho prejavu som po prvý raz čítal v Grenzbote.

Potom som ja niekoľkými krátkymi vojenskými vetami ďakoval divíziám a svojim vojakom za ich výkon.

Nato nasledovalo odovzdanie radov zvlášť osvedčeným dôstojníkom a vojakom, pričom štátny prezident najprv mne odovzdal slovenský križ víťazstva I. tr. s hviezdou (najvyššie slovenské vojnové vyznamenanie). Potom štátny prezident vyznamenal dôstojníkov a vojakov slovenskými a ja nemeckými radmi. Pritom som štátnemu prezidentovi odovzdal kľúč k štátnej pokladnici s obnosom — pokiaľ sa pamätám — tri a pol miliardy Ks, ktorú vlastnila povstalecká armáda. Sám som túto štátnu pokladnicu ani nevidel, ani som jej obsah nepreskúmal.

Nato nasledovalo defilé časti pancierovej divízie.

Potom sme šli do biskupského paláca. Štátny prezident a ministri išli jednu alebo dve minúty dopredu, keďže som so svojim náčelníkom generálneho štábu musel vybaviť niekoľko vojenských záležitostí, takže som prišiel asi tri minúty

1110 neskoršie. (Major Lorenz-Mayer z môjho štábu zostavil medzitým zasadací poriadok pri stole, teda nie sám biskup, ale predpokladám, že spolu s jedným z biskupových spolupracovníkov.)

Stretol som pána biskupa — pokiaľ sa pamätám, už v rozhovore s niektorými páňmi. Išli sme si, povedal by som, takmer súčasne naproti. Kto ma predstavil a či ma vôbec niekto predstavil, dnes už neviem, a zdravili sme sa srdečne. Poďakoval som aj v mene mojich pánov za pozvanie. Odovzdal som pozdravy arcibiskupa a vyjadril som jeho radosť, že pán biskup poslednú dobu, najmä boje v Banskej Bystrici, tak dobre prežil, že biskupský palác nie je poškodený a že sa v meste málo prihodilo.

Aj pán biskup bol šťastný, že sa boje už skončili. Zdržal sa však — tak ako ja — akýchkoľvek ďalších poznámok proti povstaleckému hnutiu. Povedal mi iba, že v jednom letnom sídle v Sv. Kríži partizáni všeličo zobrali so sebou.

Pri obede neboli žiadne prípitky. Myslím, že štátny prezident a ja sme sa hostiteľovi poďakovali. Neboli nijaké politické prejavy. Počas obeda istý kňaz z biskupovho okolia, ktorý bol taktiež hosťom, mi rozprával, že aj on bol príslušníkom povstaleckej armády. Pamätám sa, myslím, že mi rozprával, že ho povolali ako poľného duchovného. Ani voči nemu som nepodnikol nijaké opatrenia, ale považoval som záležitosť za vybavenú a vymenil som obvyklé zdvorilostné slová, tak isto ako s dvoma slovenskými dôstojníkmi (s niekoľkými vojakmi), ktorí ku mne prišli ešte na námestí a povedali, že slúžili u povstalcov z donútenia. Ani proti nim som nič nepodnikol, ale zdvorilo som sa s nimi bavil (pozri moje neskoršie poznámky o zajatcoch), podal som im ruku a prikázal som istému poddôstojníkovi, aby im vystavil voľné priepustky.

Keďže pán štátny prezident chcel po ceste ešte navštíviť Bánovce, naliehali sme na čím skorší odchod, najmä pretože v novembri už je skoro tma a my sme podľa možnosti chceli mať nebezpečné oblasti za sebou za denného svetla. Potom sme odcestovali, návšteva v Bánovciach však už neprichádzala do úvahy z časových dôvodov. Neskoro večer sme došli k prezidentskému palácu, rozlúčili sme sa a rozišli po jednom. [. . .]⁹

AMS Praha. Nár. súd, Bratislava. Onľud 62/46, Hermann Höfle, 21—114. (Z nemeckého originálu, korigovaného a podpísaného Höflem preložila IK.)

⁹ Tu, na 101. strane protokolu, končí sa tá časť výpovede, ktorá sa týka udalostí, bezprostredne súvisiacich s povstaním. Protokol ďalej pokračuje výpoveďami o niektorých čiastkových otázkach z obdobia po 30. októbri 1944.